

MĚSÍČNÍ BULLETIN ANALYTICKÉHO ODBORU ÚSTAVNÍHO SOUDU

PROSINEC 2024

OBSAH · ABSTRAKTY

PLENÁRNÍ NÁLEZY	• Platová diskriminace začínajících soudkyň na mateřské a rodičovské dovolené 4 • Zvýhodnění pohledávek státu v insolvenčním řízení 6
SPRÁVNÍ PRÁVO	Vysoké školy • (Ne)vyčerpání předmětu řízení o uznání zahraničního vysokoškolského vzdělání 8 Územní plán • Změna územního plánu v souladu s veřejným zájmem na ochraně životního prostředí 9
TRESTNÍ PRÁVO	Vazba • Maření hlavního líčení jako nedostatečný důvod pro ponechání obviněného v útěkové vazbě; doktrína zesílených důvodů 10 Procesní • Postup soudu podle § 37a trestního řádu (vyloučení zvoleného obhájce) a právo vyjádřit se k němu 12 • Odůvodnění neprovedení důkazu v trestním řízení 13 Adhezní řízení • Náležité odůvodnění určení výše odměny zmocněnce poškozeného v adhezním řízení 14
OBČANSKÉ PRÁVO	Postup <i>non lege artis</i> • Odpovědnost za zásah do osobnostních práv při postupu <i>non lege artis</i> 15 Dobré mravy • Uplatnění korektivu dobrých mravů v soukromém právu 17 Rušená držba • Vyvažování dotčených zájmů před uložením povinnosti uvést věci v původní stav v řízení o žalobě na ochranu rušené držby 19 Věcná břemena • Ochrana vlastnického práva zřízením věcného břemene nezbytné cesty 20
OSTATNÍ	Právo na soudní ochranu • Ochrana poškozeného před překvapivým soudním rozhodnutím ohledně výše nemajetkové újmy 22 • Nedostatečné odůvodnění rozhodnutí a nezohlednění unijního práva a judikatury SD EU Nejvyšším správním soudem 23 Právo na zákonného soudce • Právo na zákonného soudce a důvody pro vznik pochybností o jeho nepodjatosti 24 Odpovědnost státu za škodu • Náhrada nákladů řízení ve sporech o poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu dle § 31a zákona č. 82/1998 Sb. 26 • Výše odškodnění nemateriální újmy za nedůvodné trestní stíhání 27

OBSAH · ABSTRAKTY / ZAHRANIČNÍ SOUDY / ČASOPISY

OSTATNÍ	Zákonnost zbavení osobní svobody	
	• Postup dle zákona č. 82/1998 Sb. jako podmínka přípustnosti ústavní stížnosti týkající se zákonnosti zbavení osobní svobody	<u>28</u>
	Domácí porody	
	• Trestní odpovědnost rodičky a doly za smrt dítěte při domácím porodu	<u>30</u>
	Svoboda projevu	
	• Posouzení střetu svobody projevu s právem na ochranu osobnosti	<u>32</u>
	• Svoboda projevu u kontroverzních projevů vs. postih za šíření toxikomanie	<u>34</u>
ZAHRANIČNÍ SOUDY	Odměna advokáta	
	• Tarifní hodnota, je-li předmětem řízení věc penězi ocenitelná	<u>35</u>
	Odměna soudního exekutora	
	• Řádné odůvodnění rozhodnutí o snížení odměny soudního exekutora s ohledem na dosaženou fázi exekučního řízení	<u>37</u>
ZAHRANIČNÍ PERIODIKA	• Evropský soud pro lidská práva	<u>39</u>
	• Nejvyšší soud Kanady	<u>41</u>
	• Spolkový ústavní soud	<u>43</u>
	• ICL Journal	<u>44</u>
	• International Journal of Constitutional Law	<u>44</u>
	• Netherlands Quarterly of Human Rights	<u>44</u>
	• Common Market Law Review	<u>45</u>
	• Public Law	<u>45</u>
	• Human Rights Quarterly	<u>45</u>
	• International and Comparative Law Review	<u>45</u>
	• PANSTWO i PRAWO	<u>47</u>
	• Juristen Zeitung	<u>47</u>
	• Neue Juristische Wochenschrift	<u>47</u>
	• Newsletter Menschenrechte	<u>48</u>

Pl. ÚS 16/24

20. 11. 2024

Vyhověno

Křestánová Veronika

Platová diskriminace začínajících soudkyň na mateřské a rodičovské dovolené

Ustanovení § 31 odst. 5 v textu „, do níž se nezapočítávají doby uvedené v odstavci 4“ zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci, jde-li o mateřskou a rodičovskou dovolenou, neobstojí v testu proporcionality, neboť nesleduje legitimní cíl, respektive sleduje ho selektivně pouze u některých osob na základě arbitrárního kritéria, čímž porušuje zákaz diskriminace podle čl. 3 odst. 1 ve spojení s čl. 28 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Plénium Ústavního soudu nálezem ze dne 20. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy vyhovělo návrhu Obvodního soudu pro Prahu 10 a dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv zrušilo ustanovení § 31 odst. 5 v textu „, do níž se nezapočítávají doby uvedené v odstavci 4“ zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, jde-li o mateřskou a rodičovskou dovolenou.

Narativní část

Obvodní soud pro Prahu 10 (dále „navrhovatel“) předložil návrh na zrušení části citovaného ustanovení zákona v souvislosti s jeho vlastní rozhodovací činností. V tomto řízení podala soudkyně obecného soudu žalobu proti České republice – Obvodnímu soudu pro Prahu 4, kterou se domáhala doplacení platu za listopad a prosinec 2023. Kvůli napadenému ustanovení zákona se žalobkyni doba strávená čerpáním mateřské a rodičovské dovolené nezapočítala do tříletého výkonu funkce soudce, což je podmínkou postupu do třetího platového koeficientu. Přitom u těch, kteří obléknou talár až poté, co budou mít praxi delší než 8 let, nemá mateřská a rodičovská dovolená žádný negativní vliv na růst platu a započítává se jako tzv. náhradní doba bezvýjimečně. Podle navrhovatele se jedná o svévoli zákonodárce a napadené ustanovení považuje za rozporné s článkem 1, čl. 3 odst. 1, článkem 28 a čl. 32 odst. 1 Listiny i s právem Evropské unie. Jelikož na mateřskou a rodičovskou dovolenou v justici odchází zásadně ženy, je toto ustanovení diskriminační vůči ženám a rodičkám zároveň, přičemž pro nerovnost neexistuje žádné racionální odůvodnění.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud konstatoval, že se při přezkumu nezabýval podpůrnými námitkami navrhovatele stran rozporu napadeného ustanovení s právem Evropské unie. Ústavnímu soudu – jakožto soudnímu orgánu ochrany ústavnosti – přísluší „pouze“ posoudit, zda napadené ustanovení není v rozporu s ústavním pořádkem.

Dále uvedl, že napadené ustanovení se do právního řádu dostalo v době, kdy byl minimální věk pro jmenování soudcem 25 let (aktuálně 30 let) a kdy zákon neupravoval (byť možné byly i dříve) boční vstupy do justice, tedy vstupy z jiných než justičních profesí. Napadené ustanovení sledovalo legitimní účel, ale vlivem novelizace podmínek přestala být nerovnost s ním spojená ve vztahu k mateřské a rodičovské dovolené ospravedlnitelná. Jinými náhradními dobami se Ústavní soud nezabýval.

Ústavní soud uvedl, že za současných podmínek ustanovení typicky dopadá jen na ženy. Specificky na skupinu žen, které hned po absolvování práv spojí svůj profesní život s prací u soudu a po jmenování soudkyní po dosažení 30 let věku dříve než po třech letech souzení nastoupí na mateřskou a rodičovskou dovolenou. Ta se pak sice započte do celkové doby praxe, ale vlivem napadeného ustanovení se již nezapočte do tříleté doby skutečného výkonu funkce, která je potřebná – spolu s praxí alespoň osmi let včetně mateřské a rodičovské dovolené – pro přestup z druhého do třetího platového koeficientu. Tyto ženy, jejichž kariérní dráhu lze považovat za běžnou, se tak nemohou vyhnout zmíněným negativním dopadům napadeného ustanovení. Při původní nižší spodní věkové hranici pro jmenování soudce to však možné bylo. Soudkyně v minulosti, po jmenování v 25 letech, nemusely odkládat mateřství a stihly před devátým rokem praxe skutečně soudit tři roky. Na osoby, které se soudci stanou až po 8 letech praxe (typicky po vstupu z advokacie či delší praxi u soudu před jmenováním), napadené ustanovení nedopadne, i když budou čerpat mateřskou a rodičovskou dovolenou záhy po jmenování. Rozhodná bude jen celková délka právní praxe, do které se doba mateřské a rodičovské započítává, přičemž doba výkonu funkce soudce na koeficient již nebude mít vliv.

Ústavní soud shledal, že z argumentace navrhovatele a ostatních vyjádření vyplývají dva základní argumenty, kvůli nimž by napadené ustanovení mohlo být rozporné s ústavním pořádkem. Napadené ustanovení může být diskriminační a může porušovat právo na spravedlivou odměnu za práci podle článku 28 Listiny, který se vztahuje i na soudce a soudkyně.

Ústavní soud v obecné rovině připustil zákonem založenou nerovnost, avšak pouze tehdy, že ji lze odůvodnit na základě ústavně akceptovatelných hledisek. Nepřijatelné je založit nerovnost svévolně (nerovnost neakcesorická) nebo konstruovat nerovnost tak, že bude představovat zásah do některého ze základních práv (nerovnost akcesorická). Odlišné zacházení se týká práva na spravedlivou odměnu za práci s „podezřelým kritériem“ pohlaví (jež zahrnuje i rodičovství podle § 2 odst. 4 antidiskriminačního zákona) a případně věku. Bylo proto namístě poměřit napadené ustanovení tříkrokovým testem proporcionality (kritérium vhodnosti, kritérium nezbytnosti a posouzení přiměřenosti v užším smyslu).

Napadené ustanovení splňuje kritérium vhodnosti, neboť může přispět k naplnění legitimního cíle spočívajícího v zajištění, aby začínající soudci předtím, než jim vznikne nárok na vyšší plat, po určitou dobu funkci skutečně vykonávali a s činnostmi u soudu se podrobně seznámili. Při plnění podmínek pro postup do třetího platového koeficientu se od soudců vyžaduje, aby pro dosažení třetího platového koeficientu skutečně vykonávali funkci alespoň tři roky, přičemž tuto dobu nelze (s)plnit prostřednictvím náhradních dob. Tento účinek má však napadené ustanovení pouze na soudce, jejichž celková doba započitatelné praxe nedosáhla 8 let. Na toho, kdo začne vykonávat funkci soudce až devátým rokem praxe, napadené ustanovení vůbec nedopadne, i když bude čerpat mateřskou a rodičovskou dovolenou záhy po jmenování, zároveň je zařazen do třetího platového koeficientu. Uvedené svědčí o tom, že zákonodárce nevybral opatření, které by bylo nejšetrnější k základním právům, neboť legitimní cíl sleduje selektivně pouze u některých osob na základě arbitrárního kritéria, což vytváří nedůvodné rozdíly. Napadené ustanovení proto neobstálo v testu nezbytnosti. Proto nebylo třeba provádět test přiměřenosti v užším smyslu.

Ze tří žen, které začínaly na stejné startovní čáře při ukončení studia, dosáhne jedna na 3. platový koeficient po 8 letech praxe, ač s nulovou zkušeností z výkonu funkce soudce, jedna po 9 letech s tříletou zkušeností z výkonu funkce a jedna 3. platový stupeň v postupu přeskočí a po 11 letech praxe s tříletou zkušeností z výkonu funkce dosáhne na 4. platový koeficient. Po celou předchozí tříletou dobu výkonu funkce soudce bude mít 2. platový koeficient.

Napadené ustanovení tedy neobstálo – jde-li o mateřskou a rodičovskou dovolenou – v testu proporcionality jako diskriminační, a tudíž rozporné s čl. 3 odst. 1 ve spojení s článkem 28 Listiny. Nebylo zapotřebí samostatně posuzovat, zda je ustanovení rozporné rovněž s právem na spravedlivou odměnu za práci.

Ústavní soud se rovněž zabýval časovými účinky nálezu. Zásadně platí, že derogační nález má účinky *ex tunc*, tedy do budoucna. Podle judikatury Ústavního soudu ovšem důvod, pro který byl zákon zrušen, může v některých případech bránit jeho použití i ve vztahu ke skutečnostem nastalým během jeho účinnosti. Tak je tomu typicky ve vertikálních vztazích, kterým se svou povahou blíží i vztah mezi státem a soudci. Ústavní soud připustil, že požadavek zpětného doplacení platů může za určitých okolností vést k ohrožení schopnosti státu plnit své funkce a ohrozit právní jistotu. O takový případ však nyní nešlo. Doplacení se týká jen malého počtu osob, kterým se v důsledku rušené úpravy nezapočetla doba mateřské a rodičovské dovolené pro splnění tříletého výkonu funkce a nepostoupily z 2. do 3. platového koeficientu.

Závěrem nemohl Ústavní soud opomenout, že zákonodárce měl nejpozději s novelou zákona o soudech a soudcích s bočními vstupy (ale patrně již při stanovení věkové hranice 30 let) upravit právní regulaci platů s ohledem na posun, kdo bude začínajícím soudcem a jak má být ustanovení konstruováno. Obdobně mohla vláda reagovat na zahájení řízení před Ústavním soudem tak, že by iniciovala změnu právní úpravy. Nic z toho se však nestalo.

Soudkyní zpravodajkou v dané věci byla Veronika Křesťanová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

Pl. ÚS 37/23

20. 11. 2024

Zamítnuto

Odmítnuto pro neoprávněnost navrhovatele

Šámal Pavel

Zvýhodnění pohledávek státu v insolvenčním řízení

Z práva na rovnost v obsahu a ochraně vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 věty druhé Listiny základních práv a svobod ani z práva na rovnost účastníků v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny nelze dovodit absolutní zákaz privilegovaného postavení státu v insolvenčním řízení. Zvýhodnění státu v insolvenčním řízení oproti jiným věřitelům však musí stanovit výslovně zákon a musí obstát v testu proporcionality.

Zákonodárce musí mít určitý prostor za účelem ochrany jiných ústavně chráněných zájmů či legitimního veřejného zájmu modifikovat postavení jednotlivých věřitelů v insolvenčním řízení, včetně postavení státu (fisku). Přitom však musí respektovat, že jde o výjimku, kterou je třeba náležitě odůvodnit a jejíž uplatnění musí být systémově udržitelné.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Plénium Ústavního soudu nálezem ze dne 20. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy zamítlo návrh Krajského soudu v Hradci Králové na zrušení části § 169 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění zákona č. 80/2019 Sb., ve slovech „nebo povinnosti provést opravu odpočtu daně v případě nedobytné pohledávky podle zákona upravujícího daň z přidané hodnoty“. Návrh na zrušení části § 169 odst. 1 písm. c) téhož zákona ve slovech „a pohledávky státu – správce daně vzniklé na základě povinnosti provést opravu odpočtu daně v případě reorganizace“ plénium odmítlo pro neoprávněnost navrhovatele.

Narativní část

Krajský soud (dále „navrhovatel“) předložil návrh na zrušení části citovaného ustanovení insolvenčního zákona v souvislosti se svou vlastní rozhodovací činností. V tomto řízení podal finanční úřad žalobu na určení pořadí uplatněných pohledávek v insolvenčním řízení tak, že mj. pohledávka z titulu opravy daně z přidané hodnoty za listopad 2022 ve výši 1 438 106 Kč je pohledávkou postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou.

Navrhovatel zdůraznil, že dříve pohledávky vzniklé opravou výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení upravoval § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, ve znění účinném do 31. 3. 2019. Již tehdy se uvedené ustanovení kritizovalo, protože neodůvodněně zakládalo státu jako věřiteli výhodnější postavení oproti jiným insolvenčním věřitelům; to ostatně potvrdil i Nejvyšší soud. Na jeho judikaturu pak reagoval zákonodárce novelou, která do insolvenčního zákona napadené ustanovení vložila. Zákonodárce se tak vypořádal s tím, že oprava daně z přidané hodnoty často není pohledávkou, která vzniká po rozhodnutí o úpadku. Přesunul tedy tyto pohledávky do kategorie vymezené v § 169 insolvenčního zákona, v níž se toto časové hledisko neuplatňuje.

Zákonodárce však nevyřešil neodůvodněnou nerovnost státu jako věřitele ve srovnání s jinými insolvenčními věřiteli. Podle navrhovatele je napadené ustanovení v rozporu s právem na ochranu vlastnického práva i právem na rovnost účastníků v řízení.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud nejprve zkoumal procesní předpoklady řízení, přičemž dospěl k závěru, že navrhovatel není oprávněn k podání návrhu na zrušení § 169 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona ve slovech „a pohledávky státu – správce daně vzniklé na základě povinnosti provést opravu odpočtu daně v případě reorganizace“, neboť pohledávky finančního úřadu se v původním soudním řízení reorganizace netýkaly.

Při přezkumu zbylé části napadeného ustanovení insolvenčního zákona shledal, že z ústavního pořádku České republiky nevyplývá absolutní zákaz privilegovaného postavení státu v insolvenčním řízení. Zvýhodnění státu oproti soukromým věřitelům však musí být stanoveno explicitně zákonem a být „obhajitelné“ – musí obstát v testu proporcionality, jelikož jde o otázku omezení základních práv na rovnost účastníků v řízení a rovnost ochrany vlastnického práva. Ústavní soud uvedl, že privilegované postavení státu podle napadeného ustanovení se týká opravy odpočtu daně z přidané hodnoty u nedobytné pohledávky podle § 46 zákona o DPH, jehož odst. 1 písm. c) mimo jiné určuje případ nedobytné pohledávky věřitele, jehož dlužník se nachází v insolvenčním řízení (za splnění dalších specifikovaných podmínek); nedobytnost je dána právě v důsledku insolvence. Nejde tedy o jakoukoli pohledávku státu, ani o jakoukoli nedobytnou pohledávku. Privilegované postavení se podle napadeného ustanovení váže ke specifické situaci v souvislosti s insolvenčním řízením, v níž je věřiteli povoleno provést opravu základu daně právě z důvodu úpadku dlužníka.

Ústavní soud provedl tříkrokový test proporcionality. V prvním kroku hodnotil cíle napadené právní úpravy, jeho legitimitu a vhodnost zvoleného řešení. Uvedl, že účelem posuzovaného privilegovaného postavení státu v insolvenčním řízení je snížit negativní dopady pro stát v souvislosti se zajištěním daňové neutrality při plnění povinností státu vyplývajících z unijního práva a řádného výběru daně. Optikou testu proporcionality jde o legitimní cíl napadeného ustanovení (viz bod 78 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 26/16).

Pokud jde o druhý krok testu proporcionality, tedy zhodnocení potřebnosti napadené právní úpravy, Ústavní soud uvedl, že z argumentace navrhovatele ani dosavadní rozhodovací praxe neplyne jiné řešení, které by bylo stejně účinné, avšak šetrnější vůči postavení ostatních věřitelů v insolvenčním řízení. Neměly-li by posuzované pohledávky státu v insolvenčním řízení vedeném s dlužníkem privilegované postavení, daňovou zátěž by nesl sám stát, což by významným způsobem zasáhlo veřejné rozpočty.

V třetím kroku testu, tedy hodnocení přiměřenosti v užším smyslu, se Ústavní soud zaměřil na systémovou a ekonomickou udržitelnost řešení úpadku jednotlivců i aspekty systematiky zákona a porovnání dotčených hodnot. Jde-li o hodnocení systémovosti přijatého řešení, napadené ustanovení se skutečně týká specifické situace vztahu insolvenčního dlužníka, jeho věřitele a orgánů finanční správy. Nejde tedy o paušální zvýhodnění typové skupiny pohledávek státu. Vznik této pohledávky přímo souvisí s úpadkem dlužníka, respektive je jeho přímým důsledkem.

Z hlediska poměrování hodnot je významné, že rovné postavení věřitelů v insolvenčním řízení má za cíl vyřešit socioekonomický problém úpadku dlužníka. Zde je relevantní argument, že primárním negativním jevem ve vztahu k pohledávkám ostatních insolvenčních věřitelů je počínání dlužníka, který je v úpadku. Jakkoli tento argument nesnižuje relevanci ochrany vlastnického práva věřitelů insolvenčního dlužníka, nelze pominout, že stát vystupuje v roli jakéhosi zprostředkovatele řešení konfliktu zájmů, které ze své povahy (mnohosti subjektů a omezených majetkových možností dlužníka v úpadku) nikdy nelze naplnit všechny zcela.

Rozhodne-li se zákonodárce modifikovat zákonné nastavení řešení konfliktu a má k tomu pádné důvody, je třeba volit i jistou míru zdrženlivosti, protože jde o problematiku, u níž je třeba ponechat zákonodárci širší prostor pro uvážení. Ústavní soud neshledal, že negativní jevy spojené s uplatněním napadeného ustanovení převažují pozitivu z něj vyplývající.

Ústavní soud doplnil, že svým rozhodnutím skutečně nijak nesnižuje význam a nerozporuje důvody rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, která za předchozího stavu právní úpravy upřednostnila princip poměrného uspokojení ostatních věřitelů oproti privilegovanému postavení státu jako věřitele. Tuto rozhodovací praxi je třeba chápat jako projev výkladu právní úpravy, která jej umožňovala, zejména z pohledu zákonnosti takového řešení. Přijal-li však zákonodárce úpravu, která tento rámec modifikuje, musí Ústavní soud z povahy věci a vázán svou omezenou rolí ochrany ústavnosti věc posuzovat právě jen optikou základních práv a svobod, nikoli „prostého“ zákona. Musí rovněž respektovat ústavně zaručený princip dělby moci; v demokratickém právním státě totiž formulace obecných právních pravidel náleží primárně příslušným legislativním orgánům.

Ústavní soud uzavřel, že napadené ustanovení insolvenčního zákona představuje přiměřený zásah do poměrného principu uspokojení věřitelů v insolvenčním řízení, reprezentujícího rovnost v obsahu a ochraně vlastnického práva a rovnost účastníků v řízení podle čl. 11 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Pavel Šámal. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 466/24

5. 11. 2024

Zamítnuto

Dolanská Bányaiová Lucie

(Ne)vyčerpání předmětu řízení o uznání zahraničního vysokoškolského vzdělání

Předmětem řízení podle § 89 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách je požadavek na uznání konkrétního zahraničního vysokoškolského vzdělání. Ten je vyčerpán v souladu s články 33 a 36 Listiny základních práv a svobod tehdy, rozhodne-li správní orgán o žadatelem identifikovaném zahraničním vzdělání (diplomu), ať už jej uzná, či nikoliv. Pokud žadatel nesouhlasí s tím, jakým způsobem zahraniční studium správní orgán uznal, brojí tím proti samotnému výsledku, nikoliv nevyčerpání předmětu řízení.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 5. 11. 2024 zamítl III. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy návrh stěžovatelky Mgr. Marie Abrahové na zrušení rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 2 As 244/2023-42 ze dne 13. 12. 2023, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 3 A 59/2021-48 ze dne 20. 6. 2023, rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. j. MSM-18906/2021-4 ze dne 26. 4. 2021 a rozhodnutí Univerzity Karlovy č. j. NO/UKRUK/340/2018/Pv ze dne 19. 1. 2021.

Narativní část

Stěžovatelka v roce 2017 požádala Univerzitu Karlovu o uznání zahraničního vysokoškolského vzdělání podle § 89 odst. 1 písm. b) zákona o vysokých školách, a to studijního programu Učitelství německého a anglického jazyka, který absolvovala na Univerzitě Karla Marxe v Lipsku v roce 1981. Univerzita Karlova stěžovatelce diplom uznala a potvrdila jeho rovnocennost s vysokoškolským diplomem vydaným v České republice veřejnou vysokou školou pro studium v navazujícím magisterském studijním programu v oblasti vzdělávání Učitelství. Současně stěžovatelce uznala vzdělání v oboru Germanistika. Univerzita uvedla, že stěžovatelka může užívat zahraniční titul *Diplomgermanist*, ale nikoliv akademické tituly udělované podle zákona o vysokých školách. Odvolání stěžovatelky Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zamítlo. Stejným způsobem rozhodly o stěžovatelčině žalobě a kasační stížnosti i městský soud a Nejvyšší správní soud.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že správní orgány a soudy nevyčerpaly předmět řízení o uznání zahraničního vysokoškolského vzdělání. Předmětem její žádosti bylo uznání studijního programu Učitelství německého a anglického jazyka, nicméně univerzita jí uznala pouze oblast vzdělávání Učitelství a jako obor (nikoliv program) Germanistiku. Pokud chtěla univerzita žádosti vyhovět jen zčásti, měla současně s vydaným osvědčením vydat i negativní rozhodnutí o zamítnutí části žádosti, což se ovšem nestalo.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud svévolné rozhodování ze strany obecných soudů a správních orgánů neshledal. Ve shodě s nimi uvedl, že do dispozice žadatele o uznání zahraničního vysokoškolského vzdělání nespadá určení, jakým způsobem má správní orgán toto vzdělání věcně posuzovat. Předmět řízení se vyčerpá tehdy, pokud správní orgán rozhodne o žadatelem identifikovaném vzdělání (diplomu), ať už jej uzná, či nikoliv. Pokud žadatel nesouhlasí s tím, jakým způsobem orgány jím zvolené zahraniční studium ve vydaném osvědčení uznaly, brojí tím již proti samotnému výsledku, nikoliv nevyčerpání předmětu řízení.

V posuzovaném případě příslušné orgány dostatečně vysvětlily, proč uznání zahraničního vzdělání zahrnuje právě germanistiku ve spojení s pedagogickým prvkem. Stěžovatelka nepředložila podklady prokazující, že by byl anglický jazyk v náplni studia zastoupen v obdobném rozsahu jako jazyk německý.

Ústavní soud rozlišil mezi akademickým a profesním uznáváním vzdělání. Stěžovatelka zahájila řízení o akademickém uznání (nostrifikaci diplomu), nikoli o profesním uznání kvalifikace pro výkon učitelského povolání. Pro získání oprávnění vyučovat oba jazyky by musela požádat o uznání odborné kvalifikace podle zákona o pedagogických pracovnících. Možnost žádat o profesní kvalifikaci pro výuku obou jazyků má stěžovatelka zachovanou v samostatném řízení.

Ústavní soud se vyjádřil také k otázce tzv. specifického ústavního práva a kvalifikovaných vad. V kontextu posuzované věci uvedl, že i kdyby bylo napadené rozhodnutí městského soudu v rozporu s předchozím kasačním rozhodnutím téhož soudu, nedošlo by tím k zásahu do základních práv stěžovatelky. Vzhledem k tomu, že Nejvyšší správní soud otázku týkající se vyčerpání předmětu žádosti hodnotil obdobně jako městský soud, neměl by tento rozpor vliv na výsledek řízení a nedošlo by tím k zásahu do základních práv stěžovatelky.

Ústavní soud nepřisvědčil ani poslední námitce stěžovatelky související s (ne)vymezením účelu její žádosti ohledně anglického jazyka. Toto dílčí pochybení nemělo ústavněprávní rozměr. Stěžovatelka coby žadatelka o uznání nadto nemůže sama určit, jakým způsobem má správní orgán zahraniční vzdělání uznat.

S ohledem na uvedené Ústavní soud stížnost zamítl jako nedůvodnou.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Lucie Dolanská Bányaiová. Odlišné stanovisko uplatnila soudkyně Daniela Zemanová.

III. ÚS 229/24

19. 11. 2024

Zamítnuto

Dolanská Bányaiová Lucie

Změna územního plánu v souladu s veřejným zájmem na ochraně životního prostředí

Pokud obec s ohledem na omezenou platnost stávající územně plánovací dokumentace přistoupí ke zpracování nového územního plánu, musí respektovat cíle, záměr a doporučení v dané chvíli existujících nadřazených závazných územně plánovacích nástrojů zdůrazňujících ochranu životního prostředí a zemědělského půdního fondu. Takový postup nevykazuje prvky libovůle, zneužití postavení či úmyslného jednání. Zároveň nejde o porušení principu ochrany legitimního očekávání vlastníků pozemků, jejichž vlastnictví se změna územního plánu dotkne.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 19. 11. 2024 zamítl III. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy návrh stěžovatelů 1) Václava Myslivce, 2) Jaroslavy Martinkové, 3) Hany Vaňkové, 4) Miroslava Vondráčka, 5) Dany Faflové, 6) Ing. Zdeňka Holuba a 7) Mgr. Bohumily Machové na zrušení rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 7 As 36/2023-61 ze dne 23. 11. 2023 a rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 142 A 2/2022-68 ze dne 23. 1. 2023.

Narativní část

Krajský soud zamítl návrh, kterým se stěžovatelé domáhali zrušení opatření obecné povahy – územního plánu vedlejší účastnice řízení – obce. Uvedl, že námitky stěžovatelů ke změně funkčního využití pozemků v jejich (spolu)vlastnictví obec dostatečně vypořádala. Ta se v novém územním plánu zaměřila na ochranu životního prostředí, přičemž vycházela ze závazné územní studie a zásad územního rozvoje. Stěžovatelé mohou pozemky využívat dosavadním způsobem, nedošlo k jejich znehodnocení. S realizací developerského projektu otáleli, k dispozici měli pouze projektovou dokumentaci, nikoliv samotný projekt.

Kasační stížnost stěžovatelů Nejvyšší správní soud zamítl. S ohledem na územní a společenský vývoj nelze očekávat absolutní neměnnost poměrů v rámci územního plánování. Stěžovatelé nemohli mít legitimní očekávání, že územní plán zůstane v jejich případě neměnný po celou dobu existence jejich věcných práv k nemovitým věcem. Stěžovatelé namítali, že nový územní plán je v rozporu s principem kontinuity územního plánování a není opřen o legitimní důvody. Správní soudy nezajistily vzájemnou rovnováhu mezi právy stěžovatelů a veřejným zájmem.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Rozhodování o rozvoji spravovaného území patří mezi základní práva územní samosprávy, do které mohou správní soudy zasahovat pouze minimálně. V případě, kdy územní plán zasáhne do vlastnického práva osob, je třeba zkoumat, zda je zásah činěn v nezbytně nutné míře, nejšetrnějším ze způsobů vedoucích ještě rozumně k zamýšlenému cíli, nediskriminačním způsobem a s vyloučením libovůle. Subjektivní právo na určitou podobu územního plánu neexistuje.

V posuzované věci Ústavní soud dospěl k závěru, že obec změnu územního plánu dostatečně vysvětlila a odůvodnila, přičemž zvolené řešení mělo legitimní důvody a bylo přiměřené. Stávající příliš vysoká urbanizace a s tím spojené dopravní zatížení v daném území se z hlediska ochrany zdraví a životního prostředí (i s ohledem na blízkost dvou chráněných krajinných oblastí) negativně promítá do situace v oblasti. To územní plán při respektování cílů, záměru a doporučení nadřazených závazných územně plánovacích instrumentů reflektoval. Proto preferoval ochranu přírodních a kulturních hodnot a neprohlubování velkého zatížení.

Správní soudy zároveň vysvětlily, proč jsou pozemky stěžovatelů pro cíl sledovaný územním plánem významnější než jiné. Stěžovatelé nadto dosud využívají pozemky jako zemědělské, k čemuž směřoval i poslední záměr umístění stavby – přístupové cesty k údržbě a obsluze pozemků pro zemědělské využití. Nedisponují žádným pravomocným územním či obdobným rozhodnutím, které by obec vázalo. K vymezení způsobu využití pozemků a stanovení výstavby v této lokalitě přitom došlo již v roce 2003. Není proto překvapivé, že na společenský a ekonomický vývoj v tomto časovém období reagovala i politika územního plánování. Argumentaci krizí v roce 2009 Ústavní soud shledal účelovou.

Ústavní soud uzavřel, že v posuzovaném případě je ochrana životního prostředí s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem, potřebám obyvatel v oblasti a situaci stěžovatelů legitimním cílem, k jehož dosažení jsou využity přiměřené a vhodné prostředky. V souvislosti s očekáváním stěžovatelů jako vlastníků pozemků uvedl, že nový územní plán nebyl přijat na základě nahodilé souhry okolností, jakou je například skladba obecního zastupitelstva po volbách, ale v návaznosti na vývoj poměrů v dané lokalitě a s tím souvisejícími požadavky nově připravené nadřízené územně plánovací dokumentace.

S ohledem na uvedené Ústavní soud stížnost zamítl jako nedůvodnou.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Lucie Dolanská Bányaiová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 1966/24

6. 11. 2024

Vyhověno

Příbáň Jiří

Maření hlavního líčení jako nedostatečný důvod pro ponechání obviněného v útěkové vazbě; doktrína zesílených důvodů

Kvůli jednání obviněného spočívajícího v okolnostech, které lze důvodně považovat za maření hlavního líčení, lze obviněného vzít do útěkové vazby pouze tehdy, pokud soud vyčerpá všechna méně invazivní opatření, která mají za cíl jej přimět k účasti na hlavním líčení, zejména předvedení podle trestního řádu.

Porušení zákonné povinnosti orgánů činných v trestním řízení průběžně zkoumat a řádně odůvodňovat, zda důvody vazby u obviněného ještě trvají a vazbu nelze nahradit některým z mírnějších opatření, zakládá porušení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a způsobuje tím porušení práva na osobní svobodu dle čl. 8 odst. 1, 2 a 5 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele J. F. zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 6. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 5 To 33/2024-28232 ze dne 12. 6. 2024 a usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 1 T 8/2018-28134 ze dne 26. 4. 2024 pro porušení čl. 8 odst. 1, 2 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Stěžovatel je trestně stíhán za zločin podvodu. Poprvé jej soud vzal do koluzní a předstížné vazby v roce 2016. Po roce byl propuštěn z vazby na svobodu za současného přijetí peněžitě záruky. V roce 2023 krajský soud rozhodl o zrušení peněžitě záruky a opětovném vzetí stěžovatele do útěkové a předstížné vazby. Uvedl, že stěžovatel i přes deklarované velmi závažné zdravotní obtíže, pro které opakovaně žádal o odročování hlavního líčení, vedl naprosto běžný život, fakticky bez omezení. Napadeným usnesením krajský soud zamítl žádost stěžovatele o propuštění z vazby. Shledal, že situace se od posledního přezkoumání důvodů vazby nezměnila. Konstatoval, že důvod vazby předstížné trvá, neboť i na svobodě by stěžovatel daný typ trestné činnosti mohl páchat skrytě či na dálku.

Námítky stran zdravotního stavu nejsou důvodem pro propuštění z vazby. Důvody vazby tedy nadále trvají.

Stěžovatelovu stížnost vrchní soud jako nedůvodnou zamítl. Ztotožnil se s argumentací krajského soudu s tím, že zdravotní obtíže stěžovatele nedosahují takové intenzity, aby je nemohl řešit ve výkonu vazby. Hlavním důvodem pro vazební důvod vazby útěkové je předchozí maření hlavního líčení. Užití mírnějších opatření k zajištění účasti stěžovatele na hlavním líčení formou ukládání pořádkových pokut či předvedení nelze pro jejich krátkodobý charakter považovat za účinné. Taktéž z důvodu neefektivity dříve uložených alternativních opatření nahrazujících vazbu vrchní soud uzavřel, že mírnější opatření v posuzované věci nedosáhnou účelu vazby.

V ústavní stížnosti stěžovatel namítal věcnou nesprávnost a nelogičnost závěrů vrchního soudu, který do jisté míry bagatelizoval jeho objektivní zdravotní potíže, které jsou doloženy četnými lékařskými zprávami. Maření hlavního líčení není zákonným vazebním důvodem pro vazbu útěkovou. Vazební důvod vazby předstížné soudy neposkytly vůbec.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Klíčovou otázkou v posuzované věci bylo, zda lze maření hlavního líčení za současného nevyužití méně invazivních opatření podle trestního řádu považovat za důvod vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu.

V souvislosti s útěkovou vazbou Ústavní soud připomněl, že pod pojmem „uprchne“ se rozumí útěk do ciziny. Pod pojmem „bude se skrývat“ soudní praxe rozumí ukrývání se v tuzemsku. Soudy však v posuzovaném případě hovořily jen o obavě z pokračování obstrukcí, kterými stěžovatel mařil nařízená hlavní líčení. Dle ustálené soudní praxe pouhá skutečnost, že se obžalovaný po omluvě nedostavil k hlavnímu líčení, ač byl řádně předvolán, neodůvodňuje obavu ze skrývání. Vzetím do vazby nelze nahrazovat jiné zákonné způsoby zabezpečení účasti obviněného (např. předvedení policejním orgánem nebo ukládání pořádkových pokut). Krajský soud těchto prostředků nevyužil.

V případě prodlužování útěkové vazby je nutno zohlednit i doktrínu zesílených vazebních důvodů. Delší trvání vazby je proto zapotřebí ospravedlnit dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jinými opatřeními podle trestního řádu. V posuzované věci soudy této doktríně nedostály, neboť ve svých odůvodněních využily argumentační automatismus, kdy zopakovaly tytéž důvody jako v předchozích rozhodnutích o vazbě.

Hlavním argumentem bylo, že stěžovatel v roce 2023 mařil hlavní líčení svými opakovanými omluvami z důvodu nepříznivého zdravotního stavu. Nezkoumaly přitom, zda konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby na počátku trestního stíhání během jejího delšího trvání již neztratily na významu či přesvědčivosti.

Krajský soud shledal, že existuje i důvodná obava, že stěžovatel bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán. Setrval tak na svém stanovisku z předchozích rozhodnutí o vazbě, že je dán i důvod vazby předstižné. Z judikatury Ústavního soudu plyne, že existence důvodu vazby předstižné je závislá mj. na osobním postoji obviněného, jeho sklonech, návycích, aktuálním zdravotním stavu, rodinném zázemí nebo prostředí, v němž se pohybuje. Při hodnocení opodstatněnosti tohoto důvodu vazby proto soudy musí vážit veškeré okolnosti, které by mohly omezení osobní svobody odůvodnit. V případě stěžovatele tak obecné soudy neučinily.

S ohledem na uvedené Ústavní soud napadená usnesení pro rozpor s čl. 8 odst. 1, 2 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Jiří Příbáš. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 707/24

14. 11. 2024

Vyhověno

Zemanová Daniela

Postup soudu podle § 37a trestního řádu (vyloučení zvoleného obhájce) a právo vyjádřit se k němu

Neakceptuje-li dovolací soud obviněným zvoleného obhájce, je nutné jej postupem stanoveným v trestním řádu vyloučit. Pokud soud volbu obhájce ignoruje a obviněného pouze přípisem informuje, že o podaném dovolání nebude rozhodovat, jedná v rozporu s ústavními právy obviněného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a práva na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky X III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 14. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy konstatoval, že postup Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 4 Tdo 1050/2023, který přípisem ze dne 9. 1. 2024 vrátil věc bez věcného projednání dovolání podané stěžovatelkou, porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny. Nejvyššímu soudu zakázal pokračovat v porušování stěžovatelčiných práv a přikázal mu, aby pokračoval v řízení sp. zn. 4 Tdo 1050/2023 o podání stěžovatelky označeném jako dovolání.

Narativní část

Soudy uznaly stěžovatelku – obchodní společnost – vinnou ze spáchání zločinu zkrácení daně, poplatku a povinné platby, za což ji odsoudily k peněžitému trestu. Proti rozsudku vrchního soudu podala stěžovatelka prostřednictvím svého obhájce podání označené jako dovolání, které Nejvyšší soud přípisem vrátil stěžovatelce bez věcného vyřízení podle § 265d odst. 2 trestního řádu. Postup odůvodnil tím, že jednatelé nemohli stěžovatelce zvolit obhájce, protože sami byli v postavení spoluobviněných a nemohli tedy za právnickou osobu vykonávat úkony v trestním řízení. Zvoleným obhájcem nadto nemůže být advokát, který ve věci jednal jako opatrovník stěžovatelky.

V ústavní stížnosti stěžovatelka namítala, že přípis Nejvyššího soudu postrádá právní základ a zkracuje ji na jejích ústavně zaručených právech, zejména právu na soudní ochranu, právní pomoc a obhajobu, protože v důsledku přípisu věc meritorně neprojednal.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud poukázal na skutečnost, že totožným postupem Nejvyššího soudu se zabýval v nálezu sp. zn. IV. ÚS 341/24 vydaném v téže trestní věci, kde stěžovateli byly obviněné fyzické osoby. Klíčový je závěr, že zvoleného obhájce, který z různých zákonných důvodů podle soudu nemůže být obhájcem, je třeba stanoveným procesem vyloučit. Tím obviněnému dá možnost se k tomuto postupu vyjádřit a případně proti němu dále brojit.

Zároveň mu tím neupírá další procesní práva včetně práva podat dovolání.

Postup podle § 265d odst. 2 trestního řádu dopadá typicky na situace, kdy dovolání podá obviněný bez využití advokáta, případně prostřednictvím advokáta, o jehož vyloučení z obhajoby již bylo v řízení rozhodnuto. Může být použit na případy, které jsou pro dovolatele předvídatelné a které neobcházejí nutnost postupovat dle zákonné úpravy § 37a trestního řádu o rozhodování o vyloučení advokátů z obhajoby. O takovém postupu navíc musí soud obviněného poučit. V situaci, kdy ke zvolení advokáta stěžovatelkou došlo bez formálních vad a bez zjevné snahy o obstrukce či o zneužití procesních práv, toto ustanovení užít nelze. Byť je nedostatečnost právní úpravy zastupování právnických osob v trestním řízení zapříčiněna primárně zákonodárcem, je – a to tím spíše – povinností soudů vykládat procesní předpisy ve prospěch ústavních práv obviněných.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud uzavřel, že Nejvyšší soud nedodržel zákonný proces týkající se vyloučení advokáta, v důsledku čehož stěžovatelce upřel právo na přezkum jí podaného dovolání. Takový postup shledal rozporným s ústavními právy na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na právní pomoc a obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny. Ústavní stížnosti proto vyhověl a Nejvyššímu soudu přikázal, aby v řízení o dovolání pokračoval.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Daniela Zemanová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 456/24

20. 11. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Kühn Zdeněk

Odůvodnění neprovedení důkazu v trestním řízení

Rozsah a podrobnost odůvodnění, proč trestní soud důkaz neprovedl, musí odpovídat potenciálnímu významu navrhovaného důkazu. Z ústavního pořádku neplyne pro soudy požadavek na podrobné odůvodnění toho, proč neprovedly každý jednotlivý navržený důkaz. Pokud však je navrhovaný důkaz způsobilý zvrátit rozhodnutí o vině, musí být jeho neprovedení odůvodněno pečlivě v souladu s čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky D. K. zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 20. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 1167/2023-409 ze dne 9. 1. 2024 a usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 4 To 243/2022-295 ze dne 24. 1. 2023 pro porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny. Ve zbývajících částech návrh odmítl jako zjevně neopodstatněný.

Narativní část

Městský soud uznal stěžovatelku vinnou ze spáchání přečinu podvodu, kterého se měla dopustit na spoluvězeňkyni během výkonu trestu odnětí svobody, za což ji odsoudil k trestu odnětí svobody v délce 2 let a pro jeho výkon ji zařadil do věznice s ostrahou. Současně jí uložil povinnost nahradit škodu ve výši 180 000 Kč. Stěžovatelka v odvolacím řízení mimo jiné namítala, že městský soud neprovedl jí navržené důkazy, a bránila se argumentací, že několik měsíců před údajným spácháním trestného činu ve věznici potratila. Byla tudíž ve špatném psychickém stavu, který vylučoval spáchání takového činu. K tomu navrhovala, aby si soud vyžádal její lékařskou zprávu z doby výkonu trestu. Krajský soud rozsudek městského soudu jako správný potvrdil, přičemž ke zmíněné argumentaci se nevyjádřil. Nejvyšší soud stěžovatelčino dovolání odmítl. Dle stěžovatelky obecné soudy uvedeným postupem porušily její ústavně zaručené právo na soudní ochranu.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud rekapituloval obecné závěry, které dříve přijal k rozsahu a podrobnosti odůvodnění rozhodnutí trestních soudů, k problematice dokazování a opomenutých důkazů. Byť soudy nemají povinnost v každém jednotlivém případě podrobně zdůvodňovat, proč neprovedly ten který důkaz, v situaci, kdy takový důkaz může být způsobilý zvrátit rozhodnutí o vině, jsou soudy povinny své závěry ve vztahu k němu pečlivě zdůvodnit.

Ústavní soud shledal argumentaci důvodnou v námitce k neprovedení důkazu lékařskou zprávou, která měla hodnotit stěžovatelčin stav v době jejího pobytu ve věznici. Připomněl, že v odůvodnění krajského soudu chybí jakákoliv zmínka, proč krajský soud nevyhověl návrhu na provedení tohoto důkazu, přičemž v něm dokonce není zmíněna ani stěžovatelčina argumentace týkající se jejího špatného psychického stavu v období po tvrzeném potratu. Výhradám stěžovatelky se nevěnoval ani Nejvyšší soud, který se k tvrzením o neprovedení navrhovaných důkazů vyjádřil jen stručně a způsobem, který pominul část dovolací argumentace k návrhu na důkaz lékařskou zprávou.

Ústavní soud nehodnotil, zda se stěžovatelkou tvrzená událost (samovolný potrat ve věznici) skutečně stala. Pokud by tomu tak skutečně bylo, mohlo to stěžovatelku a její psychický stav bezesporu silně ovlivnit. Trestní soudy se proto touto částí její argumentace měly zabývat, případně měly pečlivě zdůvodnit, proč k tomu navržený důkaz lékařskou zprávou neprovedly.

Závěrem Ústavní soud shrnul, že ne každý neprovedený důkaz zakládá neústavnost soudního rozhodnutí. V posuzované věci však nutnost kasačního zásahu vyplývala z kombinace okolností, kdy 1) skutečnost, která měla být důkazem prokázána, mohla alespoň teoreticky zvrátit rozhodnutí o vině, 2) krajský soud neprovedení důkazu vůbec nehodnotil a důkazní návrh zcela ignoroval a 3) zdůvodnění takového postupu nebylo možné zjistit ani z protokolu z jednání krajského soudu, ani ze zvukového záznamu, který v soudním spisu chyběl.

S ohledem na uvedené Ústavní soud ústavní stížnosti v této části vyhověl a napadená usnesení krajského soudu a Nejvyššího soudu zrušil. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Zdeněk Kühn. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 2835/23

13. 11. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro nepříslušnost

Hulmák Milan

Náležité odůvodnění určení výše odměny zmocněnce poškozeného v adhezním řízení

Moderace výše nákladů na zmocněnce poškozeného je možná pouze na základě specifických okolností případu a tento postup musí soudy řádně odůvodnit. Jejich závěry nemohou být namísto individuálního posouzení věci založeny na myšlence, že by moderace měla být s ohledem na princip rovnosti provedena vždy. Opačný postup soudů vede k zásahu do práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele J. Ř. zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 13. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 2 To 82/2022-1172 ze dne 17. 3. 2023 pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbytku ústavní stížnost odmítl pro nepříslušnost.

Narativní část

Stěžovatel byl poškozený v trestním řízení, ve kterém vedlejší účastník dostal uloženu povinnost zaplatit poškozenému částku 4 992 563 Kč. Stěžovatel následně podal návrh na uložení povinnosti vedlejšímu účastníkovi nahradit mu náklady vzniklé v souvislosti s uplatňováním nároku na náhradu škody, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce ve výši 380 666 Kč včetně DPH. Městský soud stěžovateli přiznal náhradu ve výši 46 706 Kč včetně DPH a 5 300 Kč bez DPH. Vrchní soud usnesení městského soudu zrušil a znovu rozhodl tak, že stěžovateli přiznal náhradu v celkové výši 53 119 Kč. Ve zbytku návrh stěžovatele zamítl. Soudy dospěly k závěru, že stěžovateli za několik zúčtovaných úkonů odměna nepřísluší. Stěžovatel totiž vypočítal odměnu za úkon právní služby z výše náhrady škody, která nikterak nereflektuje složitost daného případu či nutnost zvýšené procesní aktivity zmocněnce. Odměna zmocněnce je tak v hrubém nepoměru k odměně, která by náležela ustanovenému obhájci či ustanovenému zmocněnci za provedené úkony právní služby.

Stěžovatel s odkazem na judikaturu Ústavního soudu namítal, že snížení částky oproti užití § 10 odst. 5 advokátního tarifu je sice přípustné, nicméně pouze na základě nepřiměřenosti výše náhrady a specifických okolností případu. Tento postup by měl soud řádně odůvodnit. Úvahy soudů nicméně vyznívají v tom směru, že takové snižování činí běžně.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud v minulosti vyslovil, že je namístě srovnávat odměnu zmocněnce poškozeného a odměnu advokáta, která by mu náležela při zastupování žalobce v civilním řízení, jež by probíhalo o identickém nároku na náhradu

majetkové škody a nemajetkové újmy. Nelze však přehlížet, že adhezní řízení vykazuje řadu odlišností, které lze zohlednit v množství a povaze úkonů. Účelnost a přiměřenost odměny je nutné posuzovat ve třech krocích, a to z pohledu: a) účelnosti (potřebnosti) každého jednotlivého úkonu, b) přiměřenosti výše sazby za jeden úkon právní služby, c) přiměřenosti celkové částky náhrady nákladů vůči celkové částce náhrady újmy přiznané poškozenému.

V kontextu posuzovaného případu Ústavní soud zdůraznil, že základním východiskem pro stanovení výše částky za přibrání zmocněnce má být § 10 odst. 5 advokátního tarifu, resp. výše náhrady újmy přisouzené poškozenému. Soudy přitom mají povinnost zabývat se otázkou účelnosti a přiměřenosti výše náhrady nákladů na přibrání zmocněnce. Ve věci stěžovatele soudy poukázaly na potřebu porovnat výši odměny za jeden úkon zmocněnce poškozeného s výší, jaká v daném řízení měla připadnout obhájci. Snaha soudů zamezit vzniku nerovnosti mezi dvěma subjekty (zmocněncem a obhájcem), však v daném případě vedla k nerovnosti mezi jinými dvěma subjekty (zmocněncem poškozeného v trestním řízení a advokátem zastupujícím žalobce v civilním řízení), když přiznaná odměna činí jednu šestinu či jednu devítinu nároku, který by byl přiznán v civilním řízení.

Paušalizující názor obecných soudů, že jakákoliv disproporce mezi odměnou obhájce a zmocněnce je neodůvodněná, dle Ústavního soudu nelze aprobovat. K moderaci je naopak namístě přistoupit jen po komplexním zhodnocení konkrétních okolností případu. V podstatě jediným konkrétním zjištěním, ze kterého soudy v posuzované věci vyšly, bylo, že výše odměny zmocněnce za úkon je vyšší, než by náležela ustanovenému obhájci. Jedná se sice o kritérium, ke kterému mají soudy dle judikatury Ústavního soudu přihlížet, nicméně zároveň se nemůže jednat o jedinou zjišťovanou skutečnost. Soudy nijak neposoudily okolnosti vypovídající o náročnosti práce zmocněnce v dané věci a nepředložily žádnou úvahu posuzující přiměřenost celkové výše náhrady nákladů vůči celkové částce náhrady újmy přiznané poškozenému.

Vzhledem k nedostatečnosti odůvodnění Ústavní soud konstatoval porušení čl. 36 odst. 1 Listiny a napadené rozhodnutí vrchního soudu zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Milan Hulmák. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 176/24

13. 11. 2024

Vyhověno

Dolanská Bányaiová Lucie

Odpovědnost za zásah do osobnostních práv při postupu *non lege artis*

V případě nesprávného lékařského postupu (*non lege artis*) v medicínsko-právních sporech je kritériem pro určení příčinné souvislosti mezi pochybením zdravotnického zařízení a skutečným zdravotním stavem poškozeného pacienta takový zdravotní stav, kterého mohl pacient s dostatečnou pravděpodobností dosáhnout při včasné nasazení správné léčby. Pouze pokud by i při řádně zvoleném postupu nebylo možné s dostatečnou určitostí a mírou pravděpodobnosti předpokládat lepší stav pacienta, lze uzavřít, že mezi pochybením zdravotnického zařízení a zdravotním stavem pacienta není příčinná souvislost. Jen takový postup lze považovat za souladný s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelů L. Č. a E. H. zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 13. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 121/2023-848 ze dne 7. 11. 2023, rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č. j. 1 Co 13/2022-775 ze dne 19. 10. 2022 a rozsudek Krajského soudu v Ostravě č. j. 23 C 99/2008-746 ze dne 8. 8. 2022 pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Původní žalobce (nezletilý syn stěžovatelů) se v řízení o ochranu osobnosti domáhal proti vedlejším účastníkům řízení (žalovaným zdravotnickým zařízením) náhrady nemajetkové újmy ve výši 15 000 000 Kč způsobené zásahem do jeho osobnostních práv chráněných v § 11 dřívějšího občanského zákoníku. Žalobu opřel o tvrzení, že opožděným stanovením správné diagnózy, podceněním příznaků infekce a pozdním zahájením správné léčby došlo ke zcela zásadnímu poškození jeho zdraví.

Dne 30. 10. 2015 původní žalobce zemřel. Krajský soud, který v řízení pokračoval s jeho právními nástupci (stěžovateli), žalobu zamítl. Vrchní soud rozsudek krajského soudu zrušil a řízení zastavil s tím, že nárok původního žalobce na peněžitě zadostiučinění podle § 13 dřívějšího občanského zákoníku je úzce spojen s původním žalobcem a zanikl jeho smrtí. Nejvyšší soud usnesením vrchního soudu zrušil s tím, že právo na finanční zadostiučinění za zásah do osobnostních práv patří podle § 1475 občanského zákoníku do pozůstalosti zůstavitelů zemřelého.

V řízení opět rozhodoval krajský soud, který pro částečné zpětvzetí žaloby stěžovateli řízení co do částky 13 000 000 Kč zastavil. Ve zbývajícím rozsahu žalobu zamítl.

Uvedl, že pozdní nasazení antivirotické terapie bylo sice chybné, ale nelze je dát do stoprocentní přímé souvislosti s výsledným stavem původního žalobce. Ten se infekcí nakazil již před hospitalizací. Jelikož porušení povinnosti ze strany nemocnice nebylo převažující příčinou poškození zdraví původního žalobce, nebyly naplněny předpoklady pro vznik odpovědnosti za nemajetkovou újmu způsobenou neoprávněným zásahem do jeho osobnostních práv.

Vrchní soud rozhodnutí krajského soudu ve věci samé potvrdil. Dovolání stěžovatelů Nejvyšší soud odmítl jako nepřijatelné. Mimo jiné uvedl, že pokud stěžovatelé postavili své dovolání na předpokladu, že se při včasné léčbě plně uzdraví 70 % nemocných, vyšli z nepochopení skutkových zjištění soudů nižších stupňů, z nichž bylo patrné, že i při včasné léčbě antivirotickými nemoc překoná bez následků 43–65 % ze všech nemocných. Proto jejich závěr, že za daných skutkových okolností mezi újmou na zdraví, jejížž odškodnění se stěžovatelé domáhali, a jednáním vedlejších účastníků řízení není vztah příčinné souvislosti, odpovídá ustálené judikatuře Nejvyššího soudu. Nárok na újmu za zásah do jiných osobnostních práv původního žalobce předmětem řízení nebyl, proto ani nemohl na stěžovatele přejít.

Ústavní stížností se stěžovatelé domáhali zrušení napadených rozhodnutí s tím, že jimi bylo porušeno jejich ústavně zaručené právo na soudní ochranu a právo na ochranu vlastnictví.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Součástí ústavní ochrany soukromého a rodinného života je právo na přiměřeně vysoké finanční zadostiučinění za nemajetkovou újmu, jehož výše musí dostatečně odrážet intenzitu zásahu do uvedených práv.

Ústavní soud v minulosti apeloval na aplikaci takového přístupu k odpovědnosti za pochybení ve zdravotní péči, který nejlépe zajistí, aby zdravotnická zařízení poskytovala své služby na co nejvyšší úrovni. To znamená, aby v případě pochybení měla snahu o zavedení systémových opatření a kontrolních mechanismů, aby dalším pochybením ve své činnosti zabránila.

V souladu s aktuálním přístupem Nejvyššího soudu uvedl, že porušení povinnosti poskytovatele zdravotní péče postupovat *lege artis* může být zásahem do osobnostních práv pacienta odčinitelným i přiměřeným zadostiučiněním a že při prokazování míry příčinné souvislosti mezi protiprávním postupem lékaře či zdravotnického zařízení a vzniklou újmou není nutné prokázat stoprocentní příčinnou souvislost, nýbrž příčinu převažující.

V posuzovaném případě je dle Ústavního soudu nesporné, že ze strany nemocnice došlo k postupu *non lege artis*. Otázkou zůstává, zda tento postup zapříčinil vegetativní stav původního žalobce a vedl k zásahu do jeho osobnostních práv. Z pojetí příčinné souvislosti tak, jak ji pro otázky medicínských sporů vymezil sám Nejvyšší soud, poskytovatel zdravotní péče neodpovídá za protiprávní jednání způsobené nesprávně stanovenou diagnózou či jiným postupem *non lege artis*,

jestliže zdravotní stav pacienta byl takový, že ani řádně zvolený postup při léčbě by trvalému poškození jeho zdraví při obvyklém chodu věcí nezabránil. V dané věci se však obecné soudy, včetně Nejvyššího soudu, tohoto pojetí nedržely.

Otázkou, kterou si měly soudy klást, nebylo, zda mohl původní žalobce dosáhnout úplného vyléčení, ale v jakém zdravotním stavu mohl být, pokud by jeho léčba byla zahájena správně a včas. Pouze pokud by i při řádně zvoleném postupu nebylo možné s dostatečnou určitostí a mírou pravděpodobnosti předpokládat, že by stav původního žalobce byl jiný, lepší, lze uzavřít, že mezi pochybením nemocnice a zdravotním stavem původního žalobce není příčinná souvislost. Obecné soudy tedy měly posuzovat, zda je s vysokou mírou pravděpodobnosti a očekávané, že by i při správné léčbě původní žalobce skončil ve vegetativním stavu. K tomu mělo směřovat i dokazování. To však neučinily, čímž stěžovatelům odepřely soudní ochranu.

V rozporu s ustáleností vysloveného právního názoru v téže věci je závěr Nejvyššího soudu, že nárok na zadostiučinění za zásah do jiných osobnostních práv původního žalobce nebyl předmětem daného řízení, a tudíž nemohl na stěžovatele přejít.

S ohledem na uvedené Ústavní soud stížnosti stěžovatelů vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Lucie Dolanská Bányaiová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

I. ÚS 1479/23

14. 11. 2024

Vyhověno

Šámal Pavel

Uplatnění korektivu dobrých mravů v soukromém právu

Význam institutu dobrých mravů nabývá ústavně právní dimenze jako projev ústavní povinnosti soudce vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod vycházet v každé věci z jejích konkrétních jednotlivých okolností. Znamená snažit se v každé věci nalézt její spravedlivé řešení a rozhodnutí náležitě odůvodnit. Pokud má soud za to, že některé okolnosti pro uplatnění korektivu dobrých mravů rozhodné nejsou, musí přednést obhajitelné zdůvodnění. Pouhé tvrzení, že se některá okolnost nezohlední, z hlediska požadavků na zákaz svévole neobstojí.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 14. 11. 2024 zrušil II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu obchodní společnosti Oblastní nemocnice Kolín, a. s., nemocnice Středočeského kraje, usnesení Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 3856/2022-370 ze dne 15. 3. 2023, rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 21 Co 121/2022-308 ze dne 15. 6. 2022 a rozsudek Okresního soudu v Kolíně č. j. 11 C 154/2016-261 ze dne 22. 12. 2021 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Vedlejší účastnice, obchodní společnost, se účastnila veřejné zakázky vypsané nemocnicí – stěžovatelkou. Stěžovatelka s vedlejší účastnicí jako vybranou uchazečkou uzavřely v roce 2011 kupní smlouvu vhodnotě cca 130 milionů Kč. Později se daná veřejná zakázka stala předmětem trestních řízení v „kauze R.“ vedených mimo jiné proti vedlejší účastnici i jejímu jednateli. Proto poskytovatel dotace pozastavil vyplacení její části ve výši více než 71 milionů Kč a stěžovatelka část kupní ceny v téže výši vedlejší účastnici včas neuhradila.

V roce 2019 soudy zprostily jednatele obžaloby, vedlejší účastnici však v roce 2020 uznaly vinnou z trestného činu podplácení v souvislosti s předmětnou veřejnou zakázkou. Po vyplacení části dotace v roce 2020 jejím poskytovatelem stěžovatelka vedlejší účastnici uhradila zbylou část kupní ceny, avšak bez sjednaných úroků z prodlení.

Mezitím se vedlejší účastnice po stěžovatelce v roce 2013 domáhala zaplacení části kupní ceny s příslušenstvím. Soudy uložily stěžovatelce zaplatit vedlejší účastnici úrok z prodlení s povinností zaplatit 66 000 000 Kč jako část kupní ceny. V části týkající se zaplacení kupní ceny řízení zastavily. Rozhodnutí v tomto řízení se týkají řízení o ústavní stížnosti stěžovatelky vedeného pod sp. zn. II. ÚS 618/23.

V roce 2016 se vedlejší účastnice další žalobou domáhala po stěžovatelce zaplacení více než 5,5 milionů Kč s příslušenstvím jako zbylé části kupní ceny.

Okresní soud po zastavení řízení v části týkající se zaplacení kupní ceny (po jejím uhrazení stěžovatelkou v roce 2020) uložil napadeným rozsudkem stěžovatelce zaplatit vedlejší účastnici 1,5 milionu Kč jako smluvní úrok z prodlení. Krajský soud napadeným rozsudkem jeho rozhodnutí potvrdil a Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky odmítl částečně jako nepřípustné a částečně pro vady. Soudy dospěly k závěru, že výsledek trestního řízení bez dalšího není rozhodný pro posouzení oprávněnosti nároku vedlejší účastnice z hlediska dobrých mravů, neboť se netýká obsahu ani účelu smlouvy.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že v její věci existuje souhrn okolností, které vylučují oprávněnost nároku vedlejší účastnice na zaplacení úroků z prodlení se zaplacením kupní ceny. Vedlejší účastnice získala zakázku vedoucí k uzavření kupní smlouvy trestným činem, o čemž existuje pravomocný rozsudek trestního soudu. Soudy tuto skutečnost odmítly zohlednit.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud zdůraznil, že dobré mravy představují v českém občanském právu jednu ze stěžejních zásad soukromého práva. Korektiv dobrých mravů představuje nástroj, kterým lze reagovat na rozličné a obtížně řešitelné situace, se kterými právní normy nemusí počítat.

Ústavní soud odmítá kategorické závěry obecných soudů, že některé okolnosti nemohou být při uplatnění korektivu dobrých mravů relevantní. Takové argumenty mohou vést k neodůvodněnému zúžení uplatnění tohoto institutu. Korektiv dobrých mravů musí zůstat „otevřen“ v zásadě všemu, samozřejmě za pečlivého vyvažování vzájemně působících zájmů v konkrétní situaci, zejména právní jistoty a dalších zásad směřujících k zajištění stability a předvídatelnosti práva.

Po částečném zastavení řízení po zaplacení kupní ceny stěžovatelkou ve věci šlo již jen o úroky z prodlení. Obecné soudy se soustředily na výklad § 39 občanského zákoníku o neplatnosti smlouvy pro rozpor s dobrými mravy. Jejich povinností však nebylo jen hodnotit smlouvu či její obsah (jde-li o ujednání o úrocích z prodlení),

nýbrž měly zaměřit svoji pozornost ke korektivu dobrých mravů podle § 3 odst. 1 téhož zákona, jímž bylo možné v nynější věci korigovat oprávněnost nároku vedlejší účastnice na zaplacení úroků z prodlení či moderovat jeho výši.

Pravdivý a silný byl argument krajského soudu, že zaplacení kupní ceny nebylo podle smlouvy vázáno na vyplacení dotace, a ani proto nemohlo být prodlení stěžovatelky z hlediska dobrých mravů oprávněné. Nešlo však o okolnost jedinou či rozhodující. Existovaly další dílčí okolnosti, s nimiž bylo třeba se vypořádat a které bylo třeba pro konečné, spravedlivé vyřešení věci vzájemně zvážit. Pokud měly soudy za to, že některé okolnosti pro uplatnění korektivu dobrých mravů rozhodné nebyly, měly pro to přednést obhajitelné zdůvodnění. To však napadená rozhodnutí postrádala.

Obecné soudy nezohlednily, že korupční jednání odporuje dobrým mravům a důsledky nemusí zahrnovat jen jednání odpovídající skutkové podstatě trestného činu, za nějž byla vedlejší účastnice odsouzena. Nezohlednily, že korupčnímu jednání je třeba předcházet a zmírňovat jeho negativní následky, tím spíše, týká-li se veřejných prostředků. Nevypořádaly se s okolnostmi, za kterých se stěžovatelka ocitla v prodlení s povinností uhradit kupní cenu, z něhož vedlejší účastnice dovozovala oprávněnost svého nároku na zaplacení úroků z prodlení. Dále se soudy nevypořádaly s tím, kdo z celého souboru souvisejících ekonomických transakcí má vůči komu majetkový prospěch, ani nezhodnotily, zda výsledný stav transakcí nebyl vůči okolnostem věci amorální.

Zejména, zda někdo neměl z celé situace neoprávněný prospěch a naopak stěžovatelka nevyšla z celé situace se ztrátou i přes indicie, že neudělala nic špatného. Soudy nevycházely z rozhodnutí trestních soudů o spáchání trestného činu vedlejší účastnicí, kterými jsou v rozsahu výroku o vině vázáni, stejně jako z rozhodnutí správních orgánů a správních soudů o okolnostech pozastavení výplaty dotace stěžovatelce.

Soudy se proto v dalším řízení musí náležitě vypořádat se všemi uvedenými aspekty zejména z hlediska spravedlnosti rozhodnutí v návaznosti na zásadu, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Ústavní soud uzavřel, že soudy nevzaly v úvahu všechny podstatné okolnosti posuzované věci a proto ústavně konformním způsobem nevyhodnotily uplatnění korektivu dobrých mravů. Vadnou interpretací a aplikací podústavního práva v extrémním rozporu s principy spravedlnosti a známkami libovůle porušily základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní stížnosti proto vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Pavel Šámal. Odlišné stanovisko uplatnil soudce Jan Wintr.

II. ÚS 2430/23

20. 11. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Langášek Tomáš

Vyvažování dotčených zájmů před uložením povinnosti uvést věci v původní stav v řízení o žalobě na ochranu rušené držby

V řízení o žalobě na ochranu rušené držby musí soud před uložením povinnosti uvést věci v původní stav vyvážit dotčené zájmy, a to zejména tehdy, bude-li se jevit, že by uložení této povinnosti mohlo být (fakticky) nesplnitelné, bylo spjato se značnými náklady, nastolilo nenavratitelný stav apod. Jiným postupem poruší právo účastníka řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 20. 11. 2024 zrušil II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu stěžovatele Ing. Romana Kolaříka výrok II ve vztahu ke stěžovateli a výrok III usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 13 Co 65/223-239 ze dne 8. 6. 2023 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbývající části ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Narativní část

Okresní soud výrokem I usnesení ze dne 29. 8. 2022 zamítl žalobu žalobců, aby soud uložil stěžovateli a vedlejší účastníci (žalovaným) povinnost uvést potrubí vodovodu ve vlastnictví žalobců do původního stavu. Výrokem II žalovaným uložil povinnost zdržet se rušení držby vodovodu žalobců. Okresní soud tak rozhodl v řízení o žalobě na ochranu rušené držby. Vyšel z toho, že žalobci jsou vlastníky vodovodu nacházejícího se zčásti na pozemcích ve vlastnictví žalovaných, resp. třetích osob, a jejich držené právo užívání narušilo svémocně jednání žalovaných, kteří při výstavbě rodinných domů vodovod přepojili z původní trasy na novou větev. Učinili tak bez souhlasu žalobců a bez veřejnoprávního povolení. Krajský soud výrokem I napadeného usnesení změnil prvostupňové rozhodnutí ve výroku II tak, že uložil žalovaným povinnost zdržet se rušení držby blíže specifikované vodovodní přípojky a vodovodu. Výrokem II změnil prvostupňové rozhodnutí ve výroku I tak, že uložil žalovaným povinnost uvést potrubí vodovodu do předešlého stavu. Relevantní bylo, že poslední držbu žalobci vodovodu vykonávali v jiné trase a že se způsobem provedení přeložky nesouhlasili.

Stěžovatel namítal, že mu krajský soud uložil povinnost uvést potrubí do původního stavu, ačkoli nebyl tím, kdo původní stav změnil a ačkoli by to znamenalo umístění nepovolené a neoprávněné stavby na pozemky třetích osob. Na splnění povinnosti uložené soudem by bylo třeba vynaložit statisíce korun.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl, že soudy jsou povinny svá rozhodnutí řádně odůvodnit a vypořádat se se všemi

vznesenými a pro řízení relevantními argumenty. Rozsah odpovědi se může lišit úměrně významu námitek či otázek, které účastník vnáší. Ani úplné ignorování konkrétního argumentu tak nemusí porušovat právo na soudní ochranu, jde-li o argument zjevně bezpředmětný či formulovaný toliko obecně a nekonkrétně. Ústavní soud opakovaně potvrdil, že se tyto závěry uplatní i na rozhodnutí o předběžném opatření, tedy i pro řízení o žalobě z rušené držby podle § 1003 občanského zákoníku.

V určitém napětí s charakteristikou řízení o posesorních žalobách se může ocitnout skutečnost, že se posesorní žalobou lze domáhat nikoli pouze toho, aby se rušitel rušení držby zdržel, nýbrž i toho, aby vše uvedl v předešlý stav. Řízení o posesorní žalobě neslouží k náhradě škody a tento cíl nesleduje ani nárok na uvedení v původní stav, který nemá za cíl dostat držitele (resp. drženou věc) do stejného stavu, ve kterém se nacházel před zásahem do držby, ale znovu mu zajistit faktické právní panství nad věcí.

Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že uvedení v předešlý stav je zpravidla spojeno s většími náklady nebo nastolením nenavratitelného nebo obtížně navratitelného stavu. Žalovaný může být nucen vynaložit značné finanční prostředky, aby dostal povinnosti uložené soudem, ačkoli tato povinnost nemusí nutně odpovídat právnímu stavu, byla uložena ve zjednodušeném řízení a v budoucnu může být nahrazena rozhodnutím soudu ve věci samé. Při rozhodování o uložení povinnosti uvést vše v předešlý stav je proto na obecných soudech, aby v konkrétním případě vyvážily dotčené zájmy, a to tehdy, bude-li se z okolností věci jevit, že by uložení povinnosti navrátit původní stav mohlo být (fakticky) nesplnitelné, bylo spjato s nepřiměřenými náklady, nastolilo nenavratitelný stav apod.

Krajský soud stěžovateli uložil povinnost uvést potrubí vodovodu v předešlý stav, aniž by se zabýval tím, zda je splnění této povinnosti vůbec možné, případně s jakými náklady, a zda se takový požadavek

s ohledem na ve hře stojící protichůdné zájmy a další okolnosti již nevymyká povaze a smyslu řízení o posesorní žalobě. Soud se dostatečně nevypořádal se všemi okolnostmi a v řízení uplatněnými námitkami a své rozhodnutí dostatečně neodůvodnil.

Nedostatky odůvodnění se týkaly pouze uložení povinnosti uvést vše do původního stavu. Ústavní stížnost tak byla důvodná pouze v části mířící proti výroku II napadeného usnesení, a to ve vztahu ke stěžovateli a dále proti jeho výroku III, neboť jím uložená povinnost (nahradit náklady řízení) se odvíjí od procesního neúspěchu stěžovatele.

Výroky II a III porušily stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní stížnosti proto Ústavní soud částečně vyhověl a výrok II ve vztahu ke stěžovateli a výrok III usnesení krajského soudu zrušil. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněnou odmítl.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Tomáš Langášek. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 3045/23

20. 11. 2024

Vyhověno

Uhlíř David

Ochrana vlastnického práva vlastníků nemovitostí s nedostatečným přístupem prostřednictvím zřízení věcného břemene nezbytné cesty

Právo nezbytné cesty upravené v § 1029 občanského zákoníku představuje pravidlo naplňující ústavní právo zaručené v článku 11 Listiny základních práv a svobod. Případy, kdy soud podle § 1032 o. z. nezbytnou cestu nepovolí, jsou výjimkou z tohoto pravidla, kterou musí v souladu čl. 36 odst. 1 Listiny řádně odůvodnit.

Povinností obecných soudů je vzít do úvahy všechny konkrétní okolnosti individuálního případu. Při snaze o nalezení spravedlivé rovnováhy nemohou přehlížet ani ekonomickou a právní realitu v České republice, kde jsou v důsledku historického právního vývoje stavby stojící na cizím pozemku – nezřídka s nedostatečným přístupem – velmi častým jevem.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 20. 11. 2024 zrušil II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu stěžovatelky D. F. a J. F. usnesení Nejvyššího soudu č. j. 22 Cdo 3012/2022-1160 ze dne 22. 8. 2023 a rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 19 Co 174/2021-1110 ze dne 26. 5. 2022 pro rozpor s čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Právní předchůdce stěžovatelek (žalobce) se u obecných soudů domáhal zřízení věcného břemene služebnosti cesty přes pozemek vedlejší účastnice. Okresní soud žalobu zamítl. Dospěl k závěru, že předmětný pozemek je lesním pozemkem, proto nelze bez souhlasu vedlejší účastnice zřídit na jejím pozemku služebnost cesty ve prospěch žalobce. Podle soudu jednal žalobce hrubě nedbale, když se konstruktivně nepokusil o zajištění přístupu ke svým pozemkům. Pokud nabídku vedlejší účastnice odmítl, možnosti zajištění přístupu se vzdal.

K odvolání žalobce krajský soud rozsudek okresního soudu potvrdil. Neztotožnil se však s jeho závěrem, že si žalobce způsobil nedostatek přístupu z hrubé nedbalosti. Dospěl k závěru, že nezbytnou cestu nelze zřídit ve prospěch žalobce.

Vzdálenost z veřejné cesty na pozemky činí asi 125 metrů. Není tedy natolik zásadní, aby užívání pozemků znemožňovala nebo značně ztěžovala. Žalobce proto žádá o zřízení nezbytné cesty jen za účelem pohodlnějšího spojení. V průběhu odvolacího řízení právní předchůdce stěžovatelek zemřel. Následné dovolání stěžovatelek Nejvyšší soud odmítl.

Stěžovatelky v ústavní stížnosti s uvedeným závěrem odvolacího soudu nesouhlasily. Jeho rozhodnutí považovaly za překvapivé, neboť s odlišným názorem se seznámily až z rozhodnutí. Nežádaly o zřízení nezbytné cesty za účelem pohodlnějšího spojení, protože žádné „méně pohodlné“ spojení neexistuje.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Prizmatem ústavního práva se v dané věci jedná o typický případ horizontálního střetu dvou základních práv. Na straně jedné stojí právo stěžovatelek vlastnit majetek, tj. konkrétně jejich zájem na tom, aby mohly užívat své vlastnické právo ke stavbě v plném rozsahu. Na straně druhé má i vedlejší účastnice právo vlastnit majetek, jenž se v podústavní rovině promítá jako její právo nebyť rušena v držbě pozemku, přes který by cesta měla vést.

Podle Ústavního soudu, jestliže občanský zákoník umožňuje soudu omezit vlastnické právo vlastníka každého pozemku a zřídit právo stezky i cesty, v případě lesního pozemku právo pěšího vstupu (stezky) vyplývá přímo ze zákona. Není důvod, proč by souhlas vlastníka s vjezdem nemohl nahradit souhlasem soud.

Nabytí nemovité věci bez spojení s veřejnou cestou nelze v České republice s ohledem na historický vývoj právní úpravy pozemkového vlastnictví považovat za projev hrubé nedbalosti bez dalšího. Právo nezbytné cesty upravené v § 1029 o. z. představuje pravidlo naplňující ústavní právo zaručené v článku 11 Listiny. Případy, kdy soud podle § 1032 o. z. nezbytnou cestu nepovolí, jsou výjimkou z tohoto pravidla.

Pojem „hrubá nedbalost“ není v zákoně definován. Jednu z podmínek omezení ochrany vlastnického práva proto určuje obecný soud výkladem zákona. Při výkladu právního předpisu zasahujícího do základního práva zaručeného ústavním pořádkem je třeba postupovat obezřetně a s respektem k základnímu právu. Excesivní soudní výklad výjimek omezujících pravidla zaručující základní právo je v rozporu s čl. 4 odst. 4, věty první Listiny. Ve věci přijatý závěr, že původní žalobce údajně jednal hrubě nedbale, nemohl obstát.

K závěru odvolacího soudu o „pohodlnějším přístupu“ soudy v řízení prokázaly, že stěžovatelky nemají zajištěný žádný přístup k pozemkům z veřejné komunikace a musejí vždy překonat pozemek vedlejší účastnice.

Požadavek na dostupnost pozemku vozidlem byl v daném případě přiměřený z důvodů nutných oprav, dopravy nákladu či věku stěžovatelky.

Za situace, kdy stát po desítky let toleroval vznik takových majetkových poměrů, u nichž jsou v důsledku historického právního vývoje stavby stojící na cizím pozemku – nezřídka s nedostatečným přístupem – velmi častým jevem, je nespravedlivé, pokud nyní odpírá vlastníkům nemovitostí s nedostatečným přístupem ochranu vlastnického práva prostřednictvím zřízení věcného břemene nezbytné cesty. To, co se může v podmínkách jiného státu jevit jako individuální problém, je v podmínkách českých problémem systémovým. Tomuto rozdílu by pak měl odpovídat i rozdílný přístup soudů.

Nadto, nepoměr mezi zájmy stěžovatelek a vedlejší účastnice je možné řešit náhradou za zřízení věcného břemene a dosáhnout tak spravedlivé rovnováhy mezi ústavně garantovanými právy stěžovatelek a vedlejší účastnice.

Ústavní soud uzavřel, že soudy daly příliš extenzivním výkladem ustanovení § 1032 odst. 1 písm. b) a c) o. z. nedůvodně přednost právu vedlejší účastnice. Nezvážily ústavněprávní rozměr věci, byť se nabízely výkladové varianty, které by vnesly spravedlivou rovnováhu do práv všech účastníků. Svým postupem porušily právo stěžovatelek na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 a právo na řádné odůvodnění rozhodnutí s přihlédnutím k relevantním okolnostem, zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny. Stížnosti proto vyhověl a rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl David Uhlíř. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

I. ÚS 2003/24

7. 11. 2024

Vyhověno

Langášek Tomáš

Ochrana poškozeného před překvapivým soudním rozhodnutím ohledně výše nemajetkové újmy

Pokud poškozený v trestním řízení nemá příležitost vyjádřit se k odlišnému právnímu názoru odvolacího soudu, v jehož důsledku se výrazně sníží náhrada nemajetkové újmy přiznané poškozenému soudem prvního stupně, aniž by obsah odvolání či průběh odvolacího řízení takovému záměru soudu jakkoliv nasvědčoval, jde o překvapivé rozhodnutí. Takový postup odvolacího soudu porušuje práva poškozeného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a právo na rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky Jany S. (jedná se o pseudonym) zrušil I. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 7. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 13 To 40/2024-379 ze dne 2. 4. 2024 v části, již bylo rozhodnuto o nároku stěžovatelky na náhradu nemajetkové újmy, pro rozpor s čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

Narativní část

Stěžovatelka v trestním řízení vystupovala jako poškozená. Okresní soud obžalovaného uznal vinným z přečinu týrání osoby žijící ve společném obydlí, přečinu vydírání, přečinu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy a dále ze zločinu vydírání a omezování osobní svobody. Uložil mu souhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání čtyř let a trest propadnutí věci. Stěžovatelce přiznal nárok na náhradu nemajetkové újmy ve výši 250 000 Kč. Se zbytkem nároku a s nárokem na náhradu škody ji odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. Proti rozsudku se odvolal obžalovaný i státní zástupkyně. Krajský soud následně rozsudek okresního soudu ve výroku o trestu odnětí svobody a ve výroku o náhradě nemajetkové újmy zrušil. Nově rozhodl tak, že obžalovanému uložil souhrnný trest odnětí svobody v trvání čtyř a půl let. Povinnost uhradit stěžovatelce náhradu nemajetkové újmy pak snížil na 150 000 Kč.

Stěžovatelka namítala, že odvolací soud nepřipustným způsobem překročil rozsah odvolacího přezkumu a že snížení náhrady nemajetkové újmy netransparentně odůvodnil.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud námitkám stěžovatelky směřujícím k údajnému porušení principu vázanosti odvolacího soudu rozsahem podaného odvolání nepřisvědčil a konstatoval, že krajský soud nepostupoval v rozporu s § 254 trestního řádu. Odvolání obžalovaného ze dne 11. 1. 2024 směřovalo obecně do výroku o vině i trestu, přičemž v následném doplnění z 24. 1. 2024 obžalovaný specifikoval, že odvolání se týká výroku o vině ohledně

skutku pod bodem II a všech navazujících výroků, zejména výroků o uložených trestech. Trestní řád, na rozdíl od úpravy dovolání či stížnosti pro porušení zákona, umožňuje rozšířit či doplnit rozsah odvolání i po uplynutí odvolací lhůty. Ústavní soud uznal, že obžalovaný v odvolání neuváděl konkrétní vady adhezního výroku, avšak připomněl, že současná koncepce odvolacího přezkumu v trestním řízení umožňuje odvolacímu soudu přihlížet i k vadám nevytýkaným, pokud ovlivňují správnost napadených výroků. Krajský soud proto postupoval správně, když přezkoumal přiměřenost náhrady nemajetkové újmy, což je v souladu s ochranou práv odvolatele i ústavními principy legality a soudní ochrany.

Navzdory uvedenému Ústavní soud stížnosti vyhověl z důvodu překvapivosti rozsudku krajského soudu, a to i přesto, že ji stěžovatelka nenamítala výslovně. Připomněl, že na poli postavení poškozených v trestním řízení došlo v posledních letech ke značnému legislativnímu, judikatornímu i doktrinárnímu vývoji směrem k silnější ochraně jejich práv. Řádné projednání nároku poškozených na náhradu škody či nemajetkové újmy způsobené trestným činem je součástí naplnění účelu trestního řízení, kterým je rovněž ochrana práv poškozených. Na adhezní řízení se vztahují pravidla spravedlivého procesu, přičemž jedním ze základních principů plynoucích z práva na soudní ochranu je princip předvídatelnosti soudního rozhodnutí a zákaz vydání překvapivého rozhodnutí.

Stěžovatelka se o odlišném náhledu odvolacího soudu na výši náhrady nemajetkové újmy dozvěděla až z jeho rozsudku. Ačkoliv obžalovaný napadl odvoláním i adhezní výrok prvostupňového rozhodnutí, neargumentoval nepřiměřeností výše přiznané kompenzace. O otázce přiměřenosti výše náhrady nemajetkové újmy nepadlo jediné slovo ani během veřejného zasedání před krajským soudem a z předchozího průběhu řízení se to ani nedalo předpokládat. Z těchto důvodů nelze klást stěžovatelce či její zmocněnkyni za vinu, že se k veřejnému zasedání nedostavila. Na základě průběhu celého řízení tedy stěžovatelka nemohla předvídat, že dojde k výraznému snížení přiznané náhrady její nemajetkové újmy. Krajský soud tak

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

stěžovatelce znemožnil naplánovat a přizpůsobit svou procesní strategii, právní a skutkové námitky jeho odlišnému právnímu názoru, a ve výsledku i efektivně realizovat její práva vzniklá z titulu postavení zvláště zranitelné oběti trestného činu.

Krajský soud výše uvedeným postupem porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a právo na rovnost v řízení podle čl.

37 odst. 3 Listiny, proto Ústavní soud jeho rozhodnutí v části, již bylo rozhodnuto o nároku stěžovatelky na náhradu nemajetkové újmy, zrušil.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Tomáš Langášek. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 899/23

27. 11. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Langášek Tomáš

Nedostatečné odůvodnění rozhodnutí a nezohlednění unijního práva a judikatury Soudního dvora EU Nejvyšším správním soudem

Povinností soudu je své rozhodnutí náležitě odůvodnit a vypořádat všechny řádně uplatněné námitky, které by mohly mít vliv na výsledek řízení. Jiným postupem poruší soud právo účastníka řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 27. 11. 2024 zrušil II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu stěžovatelky Palírna U Zeleného stromu a. s. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 3 As 83/2020-164 ze dne 31. ledna 2023 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbývajícím rozsahu ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Narativní část

Stěžovatelka podala přihlášku slovní ochranné známky „Vodka 42 Blended“. Úřad průmyslového vlastnictví ji zamítl na základě námitek vedlejší účastnice řízení, která poukazovala na svoji dříve zapsanou slovní ochrannou známku Společenství „42 BELOW“ a kombinovanou ochrannou známku Společenství obsahující týž text. Rozklad stěžovatelky proti tomuto rozhodnutí předseda Úřadu zamítl. Stěžovatelčinu žalobu proti rozhodnutí o rozkladu městský soud zamítl. Zdůraznil, že porovnávané ochranné známky se týkají stejného druhu výrobku, což vede k silnější ochraně těch dříve zapsaných. Přihlašované označení stěžovatelky a ochranné známky vedlejší účastnice jsou podobné. Vedlejší účastnice prokázala rozlišovací způsobilost a dobré jméno svých ochranných známek, přičemž stačí, že tak učinila území jednoho členského státu Evropské unie. Výrobky, pro něž stěžovatelka ochrannou známku přihlašovala, by mohly neoprávněně těžit z již vytvořené „image“ výrobků vedlejší účastnice. Nejvyšší správní soud stěžovatelčinu kasační stížnost zamítl. Přisvědčil závěrům městského soudu a uvedl, že stěžovatelka uplatnila nové námitky, které však nejsou v řízení o kasační stížnosti přípustné.

Stěžovatelka namítala, že rozsudek Nejvyššího správního soudu je nepřezkoumatelný, neboť se nevypořádává s jejími klíčovými námitkami. Námitky, které Nejvyšší správní soud označil za nepřipustné novoty, nepřesahovaly již uplatněné argumenty. Jeho závěry jsou nadto v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí Soudního dvora EU.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl povinnost soudu řádně odůvodnit svá rozhodnutí a vypořádat všechny relevantní okolnosti a uplatněné námitky. Rozsah této povinnosti závisí na konkrétních okolnostech každého případu. Je vždy třeba posoudit, zda argument, na který soud neodpověděl, je pro souzenou věc relevantní a zda mohl mít vliv na výsledek řízení.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti zpochybňovala odůvodnění rozsudku Nejvyššího správního soudu, především k otázce rozšiřování její argumentace nad rámec žalobních bodů. V této souvislosti Ústavní soud připomněl, že těžiště správněsoudního přezkumu leží v řízení před krajským soudem jako soudem nalézacím. Důsledkem této koncepce správního soudnictví je zákonný požadavek, že již v žalobě, nikoli až v kasační stížnosti, je žalobce povinen uvést vše, co uplatnit může. Z tohoto hlediska rozsudek Nejvyššího správního soudu částečně neobstál.

Nejvyšší správní soud odmítl jako nepřipustné zejména námitky týkající se vymezení relevantní spotřebitelské veřejnosti, povahy výrobků vedlejší účastnice a vymezení podstatné části území Evropské unie ve smyslu § 7 odst. 1 písm. e) zákona o ochranných známkách.

Ústavní soud přisvědčil stěžovatelce, že první dvě z těchto námitek řádně v žalobě uplatnila, a tudíž jejich vznesení v kasační stížnosti Nejvyšší správní soud nemohl vyhodnotit jako nepřipustné. Tato argumentace byla podstatná pro výsledek řízení, neboť jimi stěžovatelka zpochybňovala závěry o dobrém jménu ochranných známek vedlejší účastnice na území Evropské unie. Nejvyšší správní soud se s ní nevypořádal a porušil tím právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Naopak ve vztahu k námitce týkající se vymezení podstatné části území Evropské unie Nejvyšší správní soud nepochybil, pokud ji označil za nepřipustnou.

Ústavní soud připomněl povinnost soudů vykládat právní předpisy eurokonformním způsobem. Soudy musí z vícera výkladových variant volit tu, jež bude v souladu s právem Evropské unie.

Stěžovatelka v řízení před Nejvyšším správním soudem upozorňovala na několik okolností, dle judikatury

Soudního dvora relevantních pro výklad podmínek pro zamítnutí přihlášky ochranné známky podle § 7 odst. 1 písm. e) zákona o ochranných známkách (rozsudek Soudního dvora ve věci C-252/07 *Intel*, z něhož vyplývá, že podobnost mezi ochrannými známkami sama o sobě nepostačuje pro závěr o spojení mezi nimi z pohledu relevantní veřejnosti, nebo rozsudek ve věci C-125/14 *Iron & Smith*). Nejvyšší správní soud však tuto judikaturu nezohlednil a fakticky se vůbec nevypořádal s unijním rozměrem případu. Tím porušil stěžovatelčino právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a rozhodnutí Nejvyššího správního soudu zrušil. Ve vztahu k rozhodnutí městského soudu ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Tomáš Langášek. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 2404/23

27. 11. 2024

Zamítnuto

Odmítnuto pro nepříslušnost

Ronovská Kateřina

Právo na zákonného soudce a důvody pro vznik pochybností o jeho nepodjatosti

I. Existují-li mezi soudcem rozhodujícím ve věci a právním zástupcem jednoho z účastníků řízení bývalé kolegiální vztahy a další vazby v profesní sféře, není to samo o sobě důvodem vyloučení soudce. Naplnění práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod vyžaduje zhodnotit povahu a intenzitu vztahu, který existuje mezi soudcem a zástupcem účastníka řízení.

II. S ohledem na záruku nestranného soudce podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny může být důvodem pro pochybnosti o nepodjatosti soudce to, disponuje-li mimoprocesně zjištěnými informacemi o věci, která je mu přidělena k projednání a rozhodnutí, získanými například tak, že ještě před zahájením řízení o věci hovořil s jednou ze stran řízení nebo jejím zástupcem.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 27. 11. 2024 zamítl IV. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy návrh stěžovatele Ing. Ivana Měrky na zrušení usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1718/2023-800 ze dne 27. 6. 2023, usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 4 Cmo 161/2022-760 ze dne 16. 3. 2023, usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 15 Cm 126/2016-726 ze dne 14. 11. 2022, usnesení Nejvyššího soudu č. j. 27 Cdo 3719/2021-662 ze dne 18. 5. 2022, rozsudku Vrchního soudu v Olomouci č. j. 8 Cmo 184/2018-596 ze dne 21. 7. 2021 a rozsudku Krajského soudu v Ostravě č. j. 15 Cm 126/2016-386 ze dne 16. 5. 2018. Návrhy na přikázání věci jinému soudu, na uložení povinnosti postoupit věc jinému soudu a na prohlášení soudců rozhodujících ve věci za podjaté Ústavní soud odmítl pro svou nepříslušnost k jejich projednání.

Narativní část

Stěžovatel se v řízení před obecnými soudy domáhal po vedlejší účastnici (žalované) zaplacení peněžité částky z titulu kupní smlouvy s tím, že při stanovení kupní ceny došlo k omylu způsobenému vedlejší účastnicí. Věc u Krajského soudu v Ostravě napadla soudci Gottwaldovi, který však oznámil, že právní zástupkyně vedlejší účastnice je jeho bývalá spolužačka, s níž má dobré vztahy a příležitostně se s ní stýká, nadto s ní před podáním žaloby v obecné rovině hovořil i o právních aspektech této věci. Předsedkyně krajského soudu proto určila k projednání a rozhodnutí věci zastupujícího soudce Waldera. Vedlejší účastnice nedlouho poté změnila právního zástupce a nadále ji zastupoval advokát, který dříve působil jako soudce u téhož krajského soudu.

Ve věci samé obecné soudy stěžovatelově žalobě nevyhověly, přičemž nepřisvědčily ani jeho námitkám týkajícím se podjatosti soudce Waldera. Stěžovatel poté podal žalobu pro zmatečnost, s níž však také neuspěl. Především Nejvyšší soud, který korigoval některé závěry nižších soudů, uzavřel, že přátelský vztah soudce Gottwalda k právní zástupkyni žalované a skutečnost, že byl mimo řízení v obecnosti s věcí seznámen, byly způsobilé vyvolat objektivní pochybnosti o jeho nepodjatosti. Naproti tomu důvody pro vyloučení soudce Waldera dány nebyly; kolegiální vztahy plynoucí z přidělení soudců (soudce Waldera a právního zástupce žalované jako bývalého soudce) ke stejnému soudu, stejně jako informace o jejich akademických stycích nevyvolávaly důvodné pochybnosti o podjatosti soudce.

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že v řízení byl vyloučen soudce nalézacího soudu pro pochybnost o nepodjatosti, ačkoliv z objektivního pohledu takové pochybnosti dány nebyly. Ve věci následně rozhodoval soudce, který podle stěžovatele naopak podjatý byl. Změna právních zástupců vedlejší účastnice podle něho byla účelová.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Po rekapitulaci obecných východisek týkajících se práva na zákonného soudce Ústavní soud nejprve posuzoval, zda došlo k porušení stěžovatelových práv v souvislosti s vyloučením soudce Gottwalda. Nepřisvědčil přitom stěžovateli, že k vyloučení soudce došlo jen na základě jeho vlastního subjektivního závěru bez posouzení věci z objektivní stránky. Zdůraznil, že sám soudce Gottwald se ve svém oznámení zaměřil na předestření skutečností, u nichž usuzoval, že mohou zavdávat důvod k pochybnostem o jeho nepodjatosti právě z objektivního hlediska. Z tohoto pohledu věc posuzovaly i obecné soudy, přičemž Ústavní soud se ztotožnil s jejich názorem, že skutečnosti uvedené tímto soudcem byly způsobilé vyvolat objektivně podložené pochybnosti o jeho možné podjatosti.

Ústavní soud doplnil, že disponuje-li soudce informacemi získanými procesně nepřípustným způsobem, nelze vyloučit riziko, že v jeho úsudku a rozhodnutí sehraje – vědomě či nevědomě – určitou roli.

Informace získané od jedné ze stran sporu nevyhnutelně staví účastníky řízení do nerovného postavení a nikdy nelze zcela vyloučit pochybnosti o jejich konkrétním obsahu.

Šlo-li o důvody pro vyloučení soudce Waldera, vyjádřily se k nim jak v řízení ve věci samé, tak v řízení o žalobě pro zmatečnost soudy všech stupňů, některé opakovaně. Byť se Ústavní soud neztotožnil s některými dílčími závěry, zaměřil se především na důvody uváděné Nejvyšším soudem v jeho posledním rozhodnutí, které ústavněprávním požadavkům dostály.

Ústavní soud přisvědčil stěžejním závěrům Nejvyššího soudu, že vztahy vznikající na soudním pracovišti nepřekračující standardní kolegiální rámec nezavdávají důvod pochybovat o nepodjatosti soudců. Nelze-li přitom bez dalšího považovat za problematický kolegiální vztah mezi soudci, nelze automaticky spatřovat problém ani v podobném vztahu soudce k právnímu zástupci účastníka řízení. Jde totiž stále jen o vztah, který má profesní charakter a není intenzivní. Ke vzniku pochybností o nepodjatosti soudce Waldera pak nepostačovaly ani poukazy stěžovatele na další společné aktivity tohoto soudce s právním zástupcem žalované. Jak správně uzavřel i Nejvyšší soud, šlo stále o aktivity v profesní sféře (práce na knižním komentáři, účast na odborných školeních atp.), které samy o sobě nevzbuzovaly pochybnosti o nepodjatosti soudce.

Závěrem Ústavní soud nepřisvědčil ani námitkám stěžovatele o účelovosti výměny právních zástupců vedlejší účastnice, neboť je shledal jako nepřesvědčivé a nepodložené. Z uvedených důvodů Ústavní soud stížnost v této části jako nedůvodnou zamítl. Výše uvedené návrhy stěžovatele odmítl, neboť k jejich projednání nebyl příslušný.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Kateřina Ronovská. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 1998/24

19. 11. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Odmítnuto pro neoprávněnost navrhovatele

Odmítnuto pro nepříslušnost

Odmítnuto pro nepřípustnost

Přibáň Jiří

Právo na zákonného soudce a důvody pro vznik pochybností o jeho nepodjatosti

Pokud žalobce ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu dle zákona č. 82/1998 Sb. prokáže základ svého nároku, avšak obecný soud mu přizná nižší přiměřené zadostiučinění, než jakého se domáhal, nebo pouze shledá porušení práva, uplatní se při rozhodování o nákladech řízení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu o plné náhradě.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele Jana Svrčka zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 19. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy výrok III. rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 68 Co 112/2023-180 ze dne 7. 6. 2023 pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti odmítl pro zjevnou neopodstatněnost, nepřípustnost, nepříslušnost a neoprávněnost navrhovatele.

Narativní část

Stěžovatel se domáhal po vedlejší účastnici České republiky – Ministerstvu dopravy zaplacení částky 150 000 Kč s příslušenstvím jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která mu měla vzniknout v důsledku nepřiměřené délky správního a navazujícího soudního řízení. Obvodní soud stěžovateli finanční zadostiučinění nepřiznal, za dostačující považoval konstatování porušení práva. Městský soud jeho rozhodnutí věcně potvrdil, byť výrok týkající se konstatování porušení práva z důvodu větší přiléhavosti přeformuloval. Dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení, jelikož ani jeden nebyl se svým odvoláním úspěšný. Dovolání stěžovatele Nejvyšší soud jako nepřípustné odmítl.

V ústavní stížnosti stěžovatel mimo jiné namítal překvapivost rozhodnutí odvolacího soudu o náhradě nákladů řízení, které dle něj popírá judikaturou Ústavního soudu vymezený princip úspěchu ve věci.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

V posuzovaném případě se Ústavní soud zabýval tím, zda obecné soudy postupovaly v souladu s jeho právními závěry uvedenými ve skutkově a právně obdobných nálezech. Dle nich rozhodování o nákladech řízení nesmí být jen mechanickým posuzováním výsledku poměru úspěchu a neúspěchu ve věci, ale komplexním zhodnocením rozhodnutí v meritu věci.

Ve sporech o přiměřené zadostiučinění podle § 31a zákona č. 82/1998 Sb. je třeba rozlišovat mezi posuzováním samotné existence nemajetkové újmy způsobené při výkonu veřejné moci (základu nároku) a rozhodováním o konkrétní výši přiměřeného zadostiučinění za existující nemajetkovou újmu. Rozhodování o výši přiměřeného zadostiučinění, na rozdíl od posuzování existence újmy, obecně splňuje podmínky použití § 136 o. s. ř., a tedy zahrnuje úvahu soudu ve smyslu tohoto ustanovení. Pokud žalobce prokáže základ svého nároku, soud ale přizná nižší zadostiučinění, nebo shledá jen porušení práva, stále má uplatnit ustanovení o plné náhradě nákladů řízení dle § 142 odst. 3 o. s. ř. Z něho plyne, že i když měl účastník ve věci úspěch jen částečný, může mu soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení, pokud měl neúspěch v poměrně nepatrné části.

Priorita prokázání základu nároku nad určením jeho přiměřené výše se uplatní i při rozhodování o nákladech odvolacího řízení, v němž odvolací soud již neřeší otázku základu nároku, nýbrž na základě jeho uznání určuje volnou úvahou konkrétní výši přiměřeného zadostiučinění. Městský soud dle Ústavního soudu pochybil, rozhodl-li o náhradě nákladů s odůvodněním, že v odvolacím řízení nebyl ani jeden z účastníků úspěšný, a proto si každý z nich dle § 142 odst. 2 o. s. ř. ponese náklady řízení ze svého. Na dané řízení je nutno nahlížet jako na jeden celek a úspěšný v něm byl stěžovatel, neboť mu bylo přiznáno zadostiučinění, ačkoliv ne ve formě a výši, jakou požadoval. Základ nároku sporný nebyl.

Ústavní soud proto uzavřel, že pokud městský soud rozhodl o náhradě nákladů řízení podle § 142 odst. 2 o. s. ř., aniž by z jeho rozhodnutí bylo patrné, proč se odklonil od judikatury Ústavního soudu a nepoužil § 142 odst. 3 ve spojení s § 136 o. s. ř., porušil právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Ostatním námitkám stěžovatele nepřisvědčil.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Jiří Přibáň. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 2241/24

20. 11. 2024

Vyhověno

Uhlíř David

Výše odškodnění nemateriální újmy za nedůvodné trestní stíhání

Pokud stát zasáhne do života člověka nedůvodným trestním stíháním, poškodí či dokonce zničí jeho postavení ve společnosti a mnohdy i v rodině, musí výše odškodnění odpovídat takovému zásahu. Jiným postupem poruší právo účastníka řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu zaručené čl. 36 odst. 3 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 20. 11. 2024 zrušil II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu stěžovatelky E. V. usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 3773/2023-590 ze dne 27. 5. 2024, a část výroku I. rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 91 Co 309/2022-551 ze dne 30. 11. 2022, kterým byl potvrzen zamítavý výrok II. rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 10 C 89/2021-516 ze dne 21. 6. 2022 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 a čl. 36 odst. 3 Listiny.

Narativní část

Stěžovatelka se u obecných soudů domáhala po státu náhrady nemajetkové újmy za nezákonné trestní stíhání související s jejím výkonem politické funkce. Obvodní soud uložil České republice – Ministerstvu spravedlnosti zaplatit stěžovatelce 106 000 Kč se specifikovaným úrokem z prodlení (výrok I.) a do částky 6,5 milionů Kč žalobu zamítl (výrok II.). Výrokem III. pak rozhodl o nákladech řízení. Městský soud změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II. částečně tak, že uložil žalované zaplatit 50 000 Kč se specifikovaným úrokem z prodlení, jinak rozsudek v tomto výroku potvrdil. Stěžovatelčino dovolání Nejvyšší soud následně odmítl.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že soudy dostatečně nezohlednily způsob vedení trestního řízení, především bezprecedentní selhání orgánů činných v trestním řízení (úmyslné manipulování s protokoly ze strany trestního soudce v neprospěch obviněných), dále individuální charakterové rysy a životní zkušenosti stěžovatelky. Přiznané zadostiučinění měla proto za nedostatečné ve srovnání s jinými případy.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl, že soudy jsou povinny při stanovení formy a výše zadostiučinění za nezákonné trestní stíhání vždy pečlivě zvažovat veškeré, mnohdy jedinečné, okolnosti případu. Obzvláště důsledně musí zohlednit všechny nepříznivé následky způsobené nezákonným trestním řízením, dotýkající se zejména osobní integrity stěžovatele, včetně jeho rodinného a pracovního života a jeho finanční sféry.

Soudy musí posuzovat podobné případy důsledně a individualizovaně, na základě řádně zjištěného skutkového stavu tak, aby rozsah odškodnění zásadně co nejvíce odpovídal způsobené újmě, a nikoliv hodnotit jednotlivé články řetězu jen z formálního hlediska, aniž by přihlédly k materiální podstatě věci. Nemohou postupovat paušálně a mechanicky bez zvážení okolností konkrétního případu a zájmů konkrétní posuzované osoby, nebo odkazovat na nepoužitelné statistické údaje.

Výše přiznané peněžité náhrady přitom nemůže být jen symbolická, ale musí vždy naplnit požadavky plynoucí z čl. 36 odst. 3 Listiny a principu demokratického právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy. Stát nesmí závažnost nemajetkové újmy způsobené nezákonným trestním stíháním bagatelizovat přiznáním nepřiměřeně nízké náhrady.

Ústavní soud se obdobnými případy již několikrát zabýval. Daný případ je srovnatelný s kauzou řešenou pod sp. zn. II. ÚS 417/21. V obou případech se jednalo o trestní stíhání aktivního politika pro čin přímo související s jeho politickou činností, hrozící sazba trestu odnětí svobody byla v rozmezí dvou až osmi let, oba soud dvakrát nepravomocně odsoudil a zprošťující rozsudek vyhlásil až napotřetí. V obou došlo k široké medializaci trestní věci v celostátních médiích. Stěžovatelce však v posuzovaném případě soudy za déle trvající trestní stíhání, jinak vykazující obdobné rysy, s vážnými dopady na její zdraví, přiznaly o polovinu nižší výši zadostiučinění. Navíc stěžovatelce v té době zemřel otec, rozrušený okolnostmi jejího trestního stíhání.

Soudy dále dostatečně nezohlednily bezprecedentní selhání orgánů činných v trestním řízení, ve kterém došlo k úmyslnému manipulování s protokoly ze strany trestního soudce v neprospěch obviněných. Soudce za to byl i kárně odsouzen.

Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že rozhodnými okolnostmi pro vznik újmy hodné peněžitého odškodnění může být i způsob vedení řízení, procesní taktika jeho účastníků, ale i jejich individuální charakterové rysy či životní zkušenosti.

Nelze podceňovat nemajetkovou újmu spočívající také např. v pocitech úzkosti, nejistoty, ve ztížení společenského postavení či v poškození dobrého jména, způsobenou vedením trestního řízení proti člověku dosud netrestanému a zastávajícímu významnou společenskou veřejnou funkci.

Vzhledem k výše uvedenému považoval Ústavní soud závěry soudů za neakceptovatelné. Soudy porušily právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím podle čl. 36 odst. 3 Listiny.

Ústavní stížnosti proto vyhověl a rozhodnutí Nejvyššího soudu a část výroku I. rozsudku městského soudu, kterým potvrdil zamítavý výrok II. rozsudku obvodního soudu, zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl David Uhlíř. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 2575/24

6. 11. 2024

Zamítnuto

Ronovská Kateřina

Vyčerpání postupu podle zákona č. 82/1998 Sb. jako podmínka pro přípustnost ústavní stížnosti proti porušení povinnosti urychleně rozhodnout o zákonnosti zbavení osobní svobody

Postup podle zákona č. 82/1998 Sb. představuje prostředek ochrany proti porušení povinnosti urychleně rozhodnout o zákonnosti zbavení osobní svobody podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Podmínkou přípustnosti ústavní stížnosti je proto vyčerpání tohoto postupu.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 6. 11. 2024 zamítl II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy návrh stěžovatele P. H. směřující proti usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 50 To 244/2024-77 ze dne 28. 8. 2024 a usnesení Okresního soudu Plzeň-město č. j. 50 Nt 35/2024-38 ze dne 12. 6. 2024.

Narativní část

Policejní orgán zadržel stěžovatele a následujícího dne proti němu zahájil trestní stíhání pro podezření z páchání drogové trestné činnosti. Zároveň bylo zahájeno trestní stíhání i dalších osob. K návrhu státního zástupce okresní soud ve vazebním zasedání rozhodl, že se stěžovatel bere do vazby z důvodů podle § 67 písm. a) a c) trestního řádu, což blíže odůvodnil. Proti uvedenému rozhodnutí podal stěžovatel stížnost, kterou krajský soud zamítl.

V ústavní stížnosti stěžovatel především namítal, že jeho dlouhotrvající vazba je nedostatečně odůvodněna a že s ohledem na tzv. doktrínu zesílených důvodů nemůže obstát. Stěžovatelovo trestní řízení je zatíženo nečinností příslušných orgánů a dochází v něm k nedůvodným průtahům.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud se nejprve zabýval existencí vazebních důvodů, přičemž v této části shledal ústavní stížnost nedůvodnou.

Napadená rozhodnutí trestních soudů podle něho obstála už co do existence vazebního důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu, a nebylo proto zapotřebí zabývat se jimi z pohledu naplnění vazebního důvodu podle § 67 písm. c) téhož zákona. Ke stěžovatelově argumentaci týkající se požadavku na zesílené důvody vazby Ústavní soud uvedl, že ústavní stížnost napadá prvotní rozhodnutí o samotném vzetí do vazby a rozhodnutí o stížnosti proti tomuto rozhodnutí. Doktrína zesílených důvodů tu proto nemá místo. V době rozhodování krajského soudu nadto neuplynula doba nijak významná, aby důvody vazby již neobstály. Ústavní soud ovšem nevyloučil, že bude-li stěžovatel vazebně stíhán i nadále, bude nutná existence vazebních důvodů v budoucnu přezkoumat.

Co se týče přiměřené délky řízení o vazbě, Ústavní soud poukázal na obecné požadavky vyplývající nejen z jeho vlastní judikatury, ale též z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Připomněl, že v několika dřívějších rozhodnutích otázku přiměřenosti délky řízení o vazbě svému přezkumu podrobil, kdežto v jiných rozhodnutích konstatoval, že námitka směřující proti průtahům v řízení o vazbě není přípustná, nevyčerpali-li stěžovatel prostředky ochrany podle zákona č. 82/1998 Sb. Posléze uvedeného postupu se Ústavní soud drží v současné rozhodovací praxi.

V posuzované věci stěžovatel neuvedl, zda vyčerpal prostředek ochrany podle zákona č. 82/1998 Sb.

S ohledem na existenci předchozích rozhodnutí, v nichž Ústavní soud podobnou námitku věcně projednal, aniž věnoval pozornost tomu, zda postup podle zmíněného zákona představoval prostředek ochrany, který je nutno před podáním ústavní stížnosti vyčerpat, však dospěl k závěru, že je mimořádně namíste důvodnost stížnostní námitky meritorně posoudit. Stěžovatel totiž z předchozího (rozkolísaného) postupu Ústavního soudu nemohl legitimně předvídat, že jeho námitka bude posouzena jako nepřípustná. Do budoucna nicméně upozornil, že k posouzení takové námitky již nebude bez předchozího vyčerpání prostředků ochrany podle zákona č. 82/1998 Sb. přistupovat.

Po bližší rekapitulaci průběhu řízení o vzetí stěžovatele do vazby a řízení o stížnosti Ústavní soud shledal, že již sama délka stížnostního řízení (74 dní z celkových 86 dní) může vyvolávat pochybnosti o tom, zda byl naplněn standard urychleného přezkumu. Posuzovaná trestní věc sice byla složitá a seznámení se s její podstatou vyžadovalo určitý čas, to samo o sobě však nic nemění na tom, že postup trestních soudů, konkrétně způsob organizace doručování písemností a nakládání se spisem, zabránil dřívějšímu projednání věci krajským soudem. Ústavní soud apeloval na zrychlení procesu digitalizace výkonu soudnictví. Přitom zdůraznil, že dokud trvá stav, kdy rozhodování ve stížnostním řízení závisí na předání fyzicky vedeného soudního spisu, musejí jak vazební, tak stížnostní soudy uzpůsobovat svůj procesní postup tomu, aby zajistily naplnění práva na urychlené rozhodnutí o zákonnosti zbavení osobní svobody.

Závěrem se Ústavní soud vyjádřil ke sdělení krajského soudu, který odůvodnil absenci průtahů tím, že členky příslušného soudního oddělení čerpaly dovolenou. Ačkoliv je čerpání dovolené zcela standardní, soudní moc musí být bez ohledu na to schopna zajistit své fungování. Na takové situace má pamatovat rozvrh práce soudu, který stanoví pravidla pro řešení nejen dlouhodobé, ale i krátkodobé nepřítomnosti soudce. Dovolená soudce není ospravedlnitelným důvodem pro vznik průtahů v řízení o zákonnosti zbavení osobní svobody.

S ohledem na uvedené Ústavní soud shledal, že v řízení o vzetí do vazby došlo k porušení práv stěžovatele podle čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Tento závěr nicméně nemohl vést ke zrušení napadených rozhodnutí (podobně též usnesení sp. zn. IV. ÚS 1306/09), a Ústavnímu soudu tak nezbylo než ústavní stížnost zamítnout.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Kateřina Ronovská. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

I. ÚS 605/24

19. 11. 2024

Zamítnuto

Wintr Jan

Trestní odpovědnost rodičky a duly za smrt dítěte při domácím porodu

Soudy mohou uznat rodičku a dula vinnými z usmrcení dítěte z nedbalosti při rizikovém domácím porodu, neboť dítě je v průběhu porodu chráněno trestním právem. Jsou však povinny pečlivě posoudit naplnění všech znaků skutkové podstaty trestného činu v souladu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

V případě rodičky je zejména třeba zkoumat její zavinění z pohledu toho, zda si byla vědoma u sebe konkrétně dané kumulace rizik, v jejichž důsledku je domácí porod zjevným rizikem pro život dítěte. U duly je nutné hodnotit její konkrétní jednání či opomenutí v průběhu porodu a jejich příčinnou souvislost s následkem, přičemž se vychází z její role podpůrné nezdravotnické profese, pokud není prokázán opak.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 19. 11. 2024 zamítl I. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy návrh stěžovatelek J. S. a A. M. K. směřující proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 6 Tdo 411/2023-935 ze dne 31. 10. 2023, usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 4 To 324/2022-857 ze dne 1. 12. 2022 a rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích č. j. 7 T 145/2021-709 ze dne 16. 4. 2022.

Narativní část

Stěžovatelky byly uznány vinnými z přečinu usmrcení z nedbalosti, kterého se dopustily tím, že při porodu způsobily smrt dítěte. Za to jim okresní soud uložil trest odnětí svobody v délce 6 měsíců, který podmíněně odložil na zkušební dobu 12 měsíců. První stěžovatelka (rodička) dle skutkové věty přistoupila k domácímu porodu navzdory kumulaci u ní daných rizik plynoucích zejména z polohy dítěte otočeného koncem pánevním, věku rodičky a skutečnosti, že šlo o prvorodičku. Při porodu došlo ke komplikacím a dítě zemřelo. Druhé stěžovatelce (dula) bylo kladeno za vinu, že bez gynekologicko-porodnického či jiného zdravotního vzdělání překročila své povinnosti duly, při porodu aktivně vystupovala a následně nezvládla porod koncem pánevním, v důsledku čehož dítě při porodu zemřelo.

První stěžovatelka zdůrazňovala ve své ústavní stížnosti především své právo na svobodnou volbu místa porodu, které podle ní nelze omezit ani zájmy nenarozeného dítěte. Druhá stěžovatelka tvrdila, že není zdravotníkem a nemůže být odpovědná za výsledek porodu. Obě stěžovatelky opakovaně uváděly, že byly odsouzeny za své legální počínání.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud konstatoval, že v posuzovaném případě šlo o plánovaný domácí porod, nikoli o porod překotný, což obecné soudy dostatečně prokázaly řadou důkazů. Ústavní soud také potvrdil závěry obecných soudů, že dítě bylo trestněprávně chráněno od okamžiku, kdy začalo při porodu opouštět tělo matky, což odpovídá převažující trestněprávní doktríně.

Bylo prokázáno, že smrt dítěte nastala během vypuzovací fáze porodu, kdy se dítě pokoušelo nadechnout, a příčinou úmrtí byly komplikace během porodu. Tyto skutkové závěry vycházely ze znaleckých posudků a nebyly v rozporu s důkazy. V posuzovaném případě tedy dítě již nebylo plodem, za jehož usmrcení není těhotná žena trestná. Správně to odlišil i krajský soud, který upozornil, že posuzovaný případ není v režimu těhotenství, ale porodu. Také odborná literatura zdůrazňuje, že porod představuje fázi, ve které již neobstojí zásada, že plod je součástí těla matky.

Ústavní soud se nejprve věnoval ústavní stížnosti rodičky. Dospěl k závěru, že dítě během porodu nebylo subjektem práva na život podle čl. 6 odst. 1 věty první Listiny, protože nebylo prokázáno, že celé opustilo tělo matky za života. Nicméně jeho život byl hoden ochrany podle druhé věty téhož článku. Tato ochrana je sice slabší než po narození, nicméně v průběhu porodu silnější než během těhotenství. V průběhu porodu je nenarozené dítě chráněno i proti zásahům matky. Ústavní soud uznává právo ženy svobodně volit okolnosti a místo porodu jako součást práva na ochranu soukromého a rodinného života dle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy a práva na ochranu nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí dle čl. 7 odst. 1 Listiny. Tato ochrana však není absolutní a lze ji omezit zájmem na bezpečnosti porodu a ochraně zdraví dítěte. Přiměřená omezení jsou přípustná, pokud je ohrožen život nebo zdraví plodu či dítěte. Z českého ústavního pořádku ani z Úmluvy nevyplývá základní právo rodit doma.

Ústavní soud v posuzovaném případě zdůraznil, že rodička nebyla trestána za rozhodnutí porodit doma, což by bylo v rozporu s čl. 39 Listiny, ale za to, že ignorovala vážná rizika, která vedla ke smrti dítěte. Domácí porody jsou v České republice legální, avšak mohou vést k trestní odpovědnosti rodičky, pokud existují konkrétní rizika, kterých si rodička byla vědoma.

Ústavní soud souhlasil s tím, že nelze automaticky považovat domácí porody za nebezpečné, ale v tomto konkrétním případě rodička nepřijala dostatečná opatření, aby předešla tragickému následku, za který tedy byla trestně odpovědná. Zároveň připomněl, že ochranu života dítěte nelze zcela podřadit osobní svobodě matky a že je třeba hledat rovnováhu mezi těmito právy.

Následně se Ústavní soud zabýval ústavní stížností druhé stěžovatelky – duly. Konstatoval, že přítomnost duly u porodu, zejména při domácím porodu, souvisí s právem na ochranu soukromí, ale dula nemá automaticky právo účastnit se porodu jiné osoby. Při posuzování trestní odpovědnosti není možné obvinit dula pouze za její přítomnost při porodu, pokud její jednání není prokázáno jako příčina následku. Dula, jako profesní podpora pro rodičky, má jasně vymezenou roli, která nesahá do oblasti zdravotnické péče, jež je vyhrazena pro porodní asistentky. V případě domácího porodu se posuzuje, zda dula nezasáhla do zdravotnických kompetencí, čímž by mohla být odpovědná za škodu. Klíčové je vymezení jejího jednání v souladu s limity profese, a to i při komplikacích, které nemůže řešit jako zdravotník.

Ústavní soud shrnul, že dula byla odsouzena za překročení svých kompetencí během domácího porodu, když prováděla gynekologické vyšetření a nevhodně zasahovala do procesu porodu, což vedlo ke smrti novorozence. Dula, která nebyla zdravotníkem, si byla vědoma rizik spojených s porodem, včetně rizika pro dítě při vaginálním porodu koncem pánevním, a přesto zasahovala neodborným způsobem, čímž přispěla k tragédii.

I když dula tvrdila, že nebyla odpovědná za výběr strategie porodu, soudy prokázaly, že její činy, včetně předchozích vyšetření rodičky a udílení pokynů, vedly k nesprávnému zásahu. Dula byla odpovědná za neodborné tahání dítěte během porodu, které vedlo k jeho udušení, stejně jako za selhání v adekvátní reakci na komplikace, kdy nevyužila možnost zavolat záchrannou službu. Dula tedy nejen překročila rámec své role, ale také zasahovala do procesu porodu způsobem, který nebyl v souladu s jejími kompetencemi a odpovědností.

Vzhledem k tomu, že Ústavní soud neshledal, že by napadená rozhodnutí porušila základní práva a svobody stěžovatelek, ústavní stížnost zamítl.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Jan Wintr. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 1335/24

19. 11. 2024

Vyhověno

Svatoň Jan

Posouzení střetu svobody projevu s právem na ochranu osobnosti

Při rozhodování o střetu základního práva na svobodu projevu a základního práva na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst a ochranu jména musí soudy nejprve posoudit existenci příčinné souvislosti mezi jednáním a zásahem do osobnostní sféry, a otázku, zda dané jednání přímo vyvolalo důsledky, které představují tvrzenou újmu. Závěr o existenci příčinné souvislosti je nutné řádně odůvodnit, aby z něj bylo zřejmé, v čem spočívá bezprostřední vztah mezi zásahem a porušením osobnostní sféry.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 19. 11. 2024 zrušil II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu stěžovatele Občanského sdružení Britské listy, z. s. rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 3510/2022-214 ze dne 31. 1. 2024 ve výroku II., rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 21 Co 222/2022-184 ze dne 21. 9. 2022 v části výroku I., kterým Krajský soud v Praze potvrdil výroky I. a II. rozsudku Okresního soudu Praha – západ č. j. 5 C 44/2019-141 ze dne 14. 6. 2022 a rozsudek Okresního soudu Praha – západ č. j. 5 C 44/2019-141 ze dne 14. 6. 2022 ve výroku I. a II., pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Narativní část

Předmětem řízení před obecnými soudy byla žaloba na ochranu osobnosti podaná vedlejším účastníkem proti stěžovateli a dalším žalovaným. Stěžovatel vydává internetový deník Britské listy. Vedlejší účastník je lékař, který současně veřejně publikoval své názory v textech na internetových blozích a v rozhovorech. V nich varoval před tzv. islamizací ve smyslu probíhající kulturní změny, která vede většinovou společnost ke zřikání se svých tradic a hodnot a ztrátě kulturní identity, a to především ve Velké Británii.

Šéfredaktor internetového deníku Britské listy poslal v lednu 2016 podnět zaměstnavateli vedlejšího účastníka, v němž informoval o jeho veřejných projevech. Považoval je za předsudečná a islamofobní a jako taková rozporná s profesionální etikou lékaře. V důsledku podnětu nemocnice vedlejšího účastníka dočasně suspendovala z výkonu lékařské praxe. Prošetřování podnětu skončilo dohodou bez přijetí jakýchkoliv opatření a vedlejší účastník odešel z nemocnice. Britské listy následně uveřejnily text k vyšetřování vedlejšího účastníka kvůli jeho „islamofobním“ článkům, poté zveřejnily další článek týkající se jeho osoby.

V lednu 2019 se vedlejší účastník žalobou domáhal ochrany osobnosti a požadoval, aby soud stěžovateli uložil odstranit z webových stránek uvedené texty a nahradit mu nemajetkovou újmu ve výši 600 000 Kč.

Okresní soud uložil stěžovateli, aby odstranil ze své webové stránky jen jeden z textů a zaplatil vedlejšímu účastníkovi 400 000 Kč. Druhé žalované (spisovatelce, která se k výrokům vedlejšího účastníka vyjádřila) uložil, aby zaplatila vedlejšímu účastníkovi 600 000 Kč. Podle soudu šlo o zákeřnou dehonestaci vedlejšího účastníka a újma na jeho cti, pověsti a jméno byla v příčinné souvislosti s publikovaným článkem. Krajský soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Nejvyšší soud napadeným rozsudkem zrušil rozsudek odvolacího soudu v části, jíž potvrzoval rozsudek soudu prvního stupně o platební povinnosti stěžovatele, tedy v rozsahu výroku o nemajetkové újmě a nákladech řízení, a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Dovolání proti zbývajícím částem, které ukládaly stěžovateli povinnost odstranit texty, jako nepřípustné odmítl.

Stěžovatel v ústavní stížnosti především namítal, že soudy věc posoudily v rozporu s ustáleným výkladem hranice svobody projevu a ochrany osobnosti.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Podle Ústavního soudu klíčová otázka, kterou se měly soudy nejprve zabývat, nespočívala v povaze výroku z hlediska řešení kolize mezi základním právem na svobodu projevu zaručeným v čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny a základním právem na ochranu osobnosti zaručeným v čl. 10 odst. 1 Listiny, ale v tom, zda byl publikovaný článek sám o sobě vůbec bezprostředně způsobilý přivodit vedlejším účastníkem tvrzené následky. Od posouzení této otázky se teprve mohly odvíjet další právní úvahy, hodnocení a závěry ve vztahu k posuzování střetu uvedených základních práv včetně otázky přičitatelnosti důsledků ve vztahu ke stěžovateli. Takto soudy ale nepostupovaly a nerozlišily následky vyvolané původním podnětem šéfredaktora a následky, které mohl vyvolat článek.

Vedlejší účastník odůvodnil svou žalobu tím, že na základě podnětu šéfredaktora, podaného ve stejný den, kdy byl publikován rozhovor s vedlejším účastníkem, tj. v sobotu 23. 1. 2016, hned následující pondělí nemocnice dočasně pozastavila jeho lékařskou praxi.

Měl zakázáno o problému hovořit, bez zvláštního povolení nesměl vstupovat do nemocnice. Obával se o svou bezpečnost, neboť tvrdil, že šéfredaktor poslal podnět do místních britských novin, v důsledku negativních společenských reakcí se musel se svou rodinou přestěhovat. Celá věc byla pro jeho rodinu stresující a dopadala i na jejich zdravotní stav. Dále uvedl, že podnět šéfredaktora a publikace článku v Britských listech jemu i jeho rodině změnil celý život. Nijak nespecifikoval důsledky, které způsobil podnět, a které později publikovaný článek.

Soudy se existencí příčinné souvislosti přímo mezi článkem a jeho konkrétními dopady do osobnostní sféry vedlejšího účastníka nezabývaly. Své úvahy odvíjely od toho, že článek byl automaticky v příčinné souvislosti se všemi následky, které vedlejší účastník tvrdil. Nijak nezhodnotily skutečnost, že následky se odvíjely již od podnětu šéfredaktora, že článek byl publikován až dne 14. 3. 2016, článek publikovaný v Britských listech informující o probíhající vyšetřování vedlejšího účastníka o týden dříve, přičemž oba texty informovaly o podnětu podaném dne 23. 1. 2016. Nepoložily si ani otázku, zda text vydaný na českém internetovém deníku mohl mít reálný dopad na postavení vedlejšího účastníka ve Velké Británii. Soudy se dostatečně nevypořádaly ani se skutečností, že k některým následkům, jako např. k suspendaci lékařské praxe či ke stěhování vedlejšího účastníka nemohlo fakticky vůbec dojít v důsledku až později vydaného článku.

Soudy nezhodnotily ani tvrzení vedlejšího účastníka, že po návratu do České republiky události, které se staly ve Velké Británii, jeho další kariéru nijak neovlivnily. Nezabývaly se tím, že článek měl zprostředkující povahu, a pouze informoval o již podaném podnětu. Poté, co české soudy shledaly nedostatek pravomoci ve vztahu k rozhodování sporu mezi vedlejším účastníkem a šéfredaktorem, vedlejší účastník svůj nárok ve Velké Británii nijak neuplatnil.

Ústavní soud dospěl k závěru, že výše uvedeným postupem soudy porušily právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní stížnosti proto vyhověl a napadené výroky jejich rozsudků zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Jan Svatoň. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

I. ÚS 1933/24

27. 11. 2024

Vyhověno

Zamítnuto

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Langášek Tomáš

Svoboda projevu u kontroverzních projevů vs. postih za šíření toxikomanie

Pokud soud ve skutkové větě rozsudku odsuzujícího obviněného za šíření toxikomanie dle § 287 trestního zákoníku zahrne i projevy, které se týkají otázek veřejného zájmu a jejichž trestní postih není přiměřený opatřením pro dosažení legitimního cíle ochrany společnosti před škodlivými účinky návykových látek, porušuje právo obviněného na svobodu projevu a jeho právo rozšiřovat informace dle čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele R. V. zrušil I. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 27. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2024 č. j. 11 Tdo 625/2023-696 a rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 3. 2023 č. j. 6 To 47/2022-632 ve vztahu ke stěžovateli pro rozpor s čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny. Odmítl pro zjevnou neopodstatněnost návrh stěžovatele na zrušení § 287 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Ve zbytku ústavní stížnost zamítl.

Narativní část

Okresní soud uznal stěžovatele a společnost, která vydávala magazín se zaměřením na pěstování konopí a účinky THC, vinnými ze spáchání přečinu šíření toxikomanie, neboť podněcovali ke zneužívání návykové látky a čin spáchali tiskem a veřejně přístupnou počítačovou sítí. Stěžovatel byl šéfredaktorem časopisu, který se zaměřoval na pěstování konopí a účinky THC. Některé publikované články propagovaly konopí a THC způsobem, který mohl ve čtenářích vzbudit rozhodnutí užít je jako návykovou (nikoli léčebnou) látku. Soud prvního stupně stěžovatele odsoudil k trestu odnětí svobody v trvání dvanácti měsíců s podmíněným odkladem na dva a půl roku. Krajský soud uložený trest změnil na peněžitý trest ve výši 100 000 Kč. Stěžovatelovo dovolání Nejvyšší soud odmítl.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud odmítl návrh na zrušení § 287 trestního zákoníku jako zjevně neopodstatněný, neboť stěžovatel brojil spíše proti způsobu jeho užití v praxi než proti normativnímu obsahu. Ústavně konformní výklad má přednost před derogací zákona. Případné protiústavní aplikace ustanovení lze řešit individuálními ústavními stížnostmi. Rovněž tvrzení, že skutková podstata šíření toxikomanie dopadá zjevně diskriminačně na látku THC oproti alkoholu není správné. Rozdílné zacházení s těmito látkami vyplývá z legislativního rozhodnutí zákonodárce politické povahy. Neshledal ani to, že by napadené ustanovení bylo nepředvídatelné, neboť jeho normativní obsah lze vyložit běžnými výkladovými postupy.

Ústavní soud zdůraznil, že svoboda projevu zahrnuje i projevy, které mohou být kontroverzní, šokující nebo urážlivé. Média mají klíčovou roli při informování veřejnosti a vytváření veřejné diskuze, ale svoboda projevu není neomezená; může být zákonem omezena, pokud je to nezbytné pro ochranu práv druhých, veřejného zdraví nebo bezpečnosti. Případy propagace drog soudy musí posuzovat individuálně, přičemž záleží na záměru autora a okolnostech. Diskuze o citlivých tématech jako marihuana je za výše vymezených podmínek přípustná.

Ústavní soud potvrdil, že potrestání za jednání související s vydáváním časopisu představuje zásah do stěžovatelovy svobody projevu, který vychází z § 287 trestního zákoníku. Proto se zabýval tím, zda byl zásah způsobilý dosáhnout legitimního cíle (kritérium vhodnosti), zda cíle nebylo možné dosáhnout méně omezujícími prostředky (kritérium potřebnosti), a které z chráněných hodnot dát v kontextu relevantních okolností přednost (kritérium přiměřenosti v užším smyslu). Ústavní soud zdůraznil, že šíření informací o problematice konopí, včetně kritiky právní úpravy jeho užívání, je legitimním příspěvkem k veřejné debatě a požívá vysoké ochrany jako projev politického charakteru. Takovou činnost lze omezit jen výjimečně, pokud je to v demokratické společnosti nezbytné. Diskuse o účincích konopí a jeho látek (THC, CBD) spadá do veřejného zájmu, i když nepatří k tradičnímu jádru politických projevů. Stěžovatel měl odpovědnost za obsah publikací. Přestože soudy jednání označily za šíření toxikomanie, uznaly, že většina článků v časopise byla seriózní a objektivní, což byla polehčující okolnost.

Okresní soud dospěl k závěru, že část textů stěžovatele v časopise naplňovala skutkovou podstatu trestného činu šíření toxikomanie tím, že obsahovala návody na pěstování konopí s vysokým obsahem THC, jeho zpracování, výrobu koncentrovaných přípravků a propagaci souvisejících produktů. Trestní soudy zdůraznily, že stěžovatel nebyl souzen za vydávání časopisu jako takového, ale pouze za konkrétní obsah článků podněcujících ke zneužívání THC.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Tyto články soudy ve skutkové větě rozsudku jasně identifikovaly, aby nedošlo k mylnému dojmu, že se odsouzení týkalo celé publikační činnosti, což by nebylo ústavně přípustné.

Ústavní soud nicméně přisvědčil stěžovateli, že trestní soudy nebyly důsledné a výčet ve skutkové větě zahrnuje i články, jejichž trestní postih nelze akceptovat. V první řadě články, které kritizují trestní politiku státu vůči užívání konopí a obhajují jeho dekriminizaci. Ty je třeba považovat za ústavně chráněné, protože se týkají veřejného zájmu k nastavení trestní politiky státu ve vztahu k návykovým látkám. Z rozhodnutí soudů přitom nevyplývá, jakým způsobem tyto články podněcují ke zneužívání THC.

Do veřejné debaty patří i články, které popisují účinky konopí na lidský organismus nebo se zaměřují na jeho využití ve sportu. Nelze trestat jakoukoli pozitivní zmínku o konopí. V neposlední řadě do ní patří i návody na výrobu léčivých přípravků z konopí, jelikož publikování může přispět k informovanosti o zdravotních účincích konopí. Trestní postih těchto článků je nepřiměřený, protože není způsobit dosahnout legitimního cíle ochrany veřejného zdraví. Lze pochybovat, zda lze výrobu léčivých přípravků z konopí považovat za jeho zneužívání.

Proto trestní postih stěžovatele nebyl přiměřený. Soudy pochybily, když do popisu skutku zahrnuly i ty články, které nenaplnily skutkovou podstatu trestného činu. Nelze akceptovat, aby část výroku odsuzujícího rozsudku kriminalizovala ústavně chráněný výkon svobody projevu. To by vedlo k omezení veřejné debaty ohledně kontroverzních témat, což je značně nežádoucí.

Krajský soud a Nejvyšší soud napadenými rozhodnutími porušily právo stěžovatele na svobodu projevu a jeho právo rozšiřovat informace dle čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny, proto je Ústavní soud zrušil. Ústavní stížnost proti rozhodnutí okresního soudu zamítl. Návrh na zrušení § 287 zákona trestního zákoníku odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Tomáš Langášek. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 2358/24

19. 11. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro nepříslušnost

Dolanská Bányaiová Lucie

Tarifní hodnota, je-li předmětem řízení věc penězi ocenitelná

Je-li předmětem řízení výše pojistného plnění za nemajetkovou újmu na zdraví, je při určení výše náhrady nákladů řízení třeba vycházet z tarifní hodnoty podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu, a nikoliv podle § 9 odst. 4 písm. a) téhož předpisu. Opačný postup může znamenat porušení práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky M. K. zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 19. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy výrok II rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 58 Co 119/2024-147 ze dne 2. 5. 2024 pro porušení čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbytku ústavní stížnost odmítl pro nepříslušnost.

Narativní část

Obvodní soud uložil vedlejší účastníci řízení jako žalované (pojistiteli) povinnost zaplatit stěžovatelce pojistné plnění jako peněžní náhradu nemajetkové újmy na zdraví z titulu pojištění odpovědnosti z provozu vozidla částku 954 439 Kč (ztížení společenského uplatnění) a částku 69 255 Kč (bolestné) včetně úroků z prodlení. Zároveň jí uložil nahradit náklady řízení ve výši 88 714 Kč.

Při rozhodování o náhradě nákladů řízení vyšel z toho, že stěžovatelka měla v řízení plný úspěch. Při stanovení tarifní hodnoty pro výpočet náhrady nákladů řízení postupoval mimo jiné podle usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3771/2020 a podle § 9 odst. 4 písm. a) advokátního tarifu. Vyšel tedy z tarifní hodnoty dvakrát 50 000 Kč.

Městský soud rozsudek obvodního soudu změnil tak, že žalobu stěžovatelky co do částky 237 388 Kč a částky 37 500 Kč včetně úroků z prodlení zamítl. Ve zbytku příslušné výroky potvrdil. Výrokem II vedlejší účastníci řízení uložil povinnost zaplatit stěžovatelce na náhradě nákladů řízení před obvodním soudem částku 88 714 Kč a na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 9 982,50 Kč.

K náhradě nákladů řízení uvedl, že úspěch stěžovatelky závisel na znaleckém posudku a úvaze soudu. Proto stěžovatelce přiznal jejich plnou náhradu, přičemž stejně jako obvodní soud vyšel z tarifní hodnoty 50 000 Kč.

Stěžovatelka namítala, že soudy při určení tarifní hodnoty sporu nerespektovaly závaznou judikaturu Ústavního soudu. Aplikace § 9 odst. 4 advokátního tarifu znamenala, že jí po snížení obvodním soudem přiznané náhrady nemajetkové újmy soud přiznal asi jen 33 % náhrady nákladů právního zastoupení počítaných z částky stěžovatelce skutečně přiznané.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl, že zásadně nehodnotí správnost či nesprávnost výroku o náhradě nákladů řízení. Přesto v minulosti opakovaně shledal porušení ústavně zaručených práv jednotlivce na soudní ochranu a na ochranu vlastnictví, nerespektoval-li obecný soud kogentní ustanovení podzákonného předpisu upravující výši náhrady nákladů soudního řízení. K tomu došlo i v případě stěžovatelky.

Ze systematiky advokátního tarifu i dikce jeho jednotlivých ustanovení vyplývá, že je-li předmětem řízení plnění ocenitelné penězi, je třeba při určení výše náhrady nákladů řízení postupovat primárně podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu. Při určování výše náhrady za újmu na zdraví, resp. výše pojistného plnění jako peněžité náhrady za takovou újmu, hraje klíčovou roli znalecký posudek, který zohledňuje medicínské aspekty konkrétního případu. Prostor pro uvážení soudu při určení výše náhrady v konkrétním případě je užší než v jiných sporech o ochranu osobnosti. Proto pokud je předmětem řízení náhrada nemajetkové újmy na zdraví, je při určení výše náhrady nákladů řízení třeba postupovat podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu, a nikoliv podle § 9 odst. 4 písm. a) advokátního tarifu jako u jiných náhrad nemajetkové újmy na osobnostních právech.

Právní názor obsažený v odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu je závazný při řešení typově shodných případů. Mimořádné důvody pro odchýlení Ústavní soud v posuzované věci neshledal, a proto následoval nosné závěry skutkově i právně obdobných nálezů sp. zn. IV. ÚS 1788/23 a sp. zn. I. ÚS 3362/22, kterými výše citované usnesení Nejvyššího soudu překonal.

Na věci nic neměnila ani skutečnost, že stěžovatelka se svým nárokem nebyla úspěšná zcela, jelikož úspěch stěžovatelky do značné míry závisel na znaleckém posouzení. Vedlejší účastníci řízení lze přisvědčit v tom, že při použití ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu je pro výši odměny advokáta určující až částka přisouzená, nikoliv částka žalobou požadovaná. Celková částka přiznaná stěžovatelce jako pojistné plnění odpovídající náhradě újmy z titulu pojištění odpovědnosti z provozu vozidla však tarifní hodnotu 50 000 Kč násobně překračuje.

Právě tato celková částka je s ohledem na nálezovou judikaturu Ústavního soudu určující pro kalkulaci náhrady nákladů řízení podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu.

Ústavní soud uzavřel, že postup zvolený obecnými soudy se bez ospravedlnitelného důvodu zjevně přičí jeho nálezové judikatuře, nákladový výrok městského soudu proto pro rozpor s čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny zrušil.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Lucie Dolanská Bányaiová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

I. ÚS 2690/24

18. 11. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Křestánová Veronika

Řádné odůvodnění úvah soudu při rozhodování o snížení odměny soudního exekutora s ohledem na dosaženou fázi exekučního řízení

Nevykoná-li soudní exekutor v důsledku zastavení exekuce určitou fází exekuce, kterou by jinak provedl, musí se tato skutečnost promítnout do úvah soudu o výši, resp. přiměřeném snížení odměny soudního exekutora. Pomine-li soud takovou úvahu učinit, natož řádně odůvodnit, poruší právo povinného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele Ing. Zdeňka Rothbauera zrušil I. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 18. 11. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 24 Co 759/2024-465 ze dne 8. 7. 2024 ve výroku I, ve výroku II v rozsahu potvrzení výroku III usnesení Okresního soudu v Českých Budějovicích č. j. 48 EXE 928/2016-448 ze dne 5. 4. 2024 a ve výroku III, neboť uvedeným I. výrokem usnesení krajského soudu došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbývajících částech návrh odmítl.

Narativní část

Soudní exekutor vedl exekuční řízení k uspokojení peněžité pohledávky oprávněné. Exekuci prováděl prodejem nemovité zástavy ve vlastnictví stěžovatele jako povinného v dražbě. V průběhu řízení oprávněná postoupila vymáhanou pohledávku třetí osobě (nové oprávněné), která se následně se stěžovatelem dohodla na jiném způsobu uspokojení pohledávky. Se souhlasem stěžovatele proto navrhla zastavení exekuce, čemuž exekutor vyhověl. Žádné plnění tedy v exekuci nevymohl. Okresní soud při rozhodování o nákladech exekuce zohlednil, že exekutor v důsledku zastavení řízení nemohl vymoci žádné plnění, a proto při stanovení jeho odměny vyšel z částky odpovídající nejnižšímu podání v opakované dražbě; odměnu pak s ohledem na neprovedení závěrečné fáze exekuce dále snížil na 80 %. K odvolání soudního exekutora krajský soud napadeným rozhodnutím změnil rozhodnutí okresního soudu a na rozdíl od něho pro účely výpočtu odměny vyšel z částky odpovídající nejvyššímu podání v dražbě. Odměnu dále nijak nemoderoval a stěžovateli uložil povinnost zaplatit na nákladech exekuce 832 201,70 Kč, tj. více než trojnásobek částky, kterou stanovil okresní soud.

Stěžovatel v ústavní stížnosti především namítal, že výše odměny soudního exekutora je nepřiměřená a neodpovídá okolnostem věci, zejména skutečnosti, že exekuce byla zastavena, a soudní exekutor proto neuskutečnil poslední fázi exekučního řízení, která je zpravidla nejsložitější.

Jeho odměna měla být s ohledem na to přiměřeně snížena, k čemuž však krajský soud ani přes stěžovatelovy námitky nepřistoupil.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud rekapituloval, že obecné soudy shodně vyšly ze závěru, že za situace, kdy stěžovatel procesně zavinil zastavení exekuce, nebylo možno soudnímu exekutorovi při stanovení jeho odměny přičítat k tíži, že z tohoto důvodu nevymohl žádné plnění. Názory obecných soudů se však lišily v tom, jaký měl být základ exekutorovy odměny, a zda bylo namístež ji dále moderovat s ohledem na dosaženou fázi exekučního řízení.

Součástí práva na soudní ochranu je i požadavek náležitého odůvodnění soudního rozhodnutí. Byť se odůvodnění nemusí vypořádávat s každým tvrzením či námitkou účastníků řízení, je podstatné, aby je jako celek seznamovalo s relevantními úvahami soudu a aby bylo přezkoumatelné z hlediska zákonnosti i věcné správnosti. Takovým způsobem však krajský soud nepostupoval.

Krajský soud se vůbec nevypořádal s odvolací argumentací stěžovatele, že odměna exekutora měla být z výše popsaných důvodů poměrně snížena, a to přesto, že z této úvahy vyšel i okresní soud, jehož závěry krajský soud korigoval a měnil. V tomto ohledu bylo jeho rozhodnutí nepřezkoumatelné.

Pochybení krajského soudu však nespočívalo jen v nedostatečném odůvodnění přijatých závěrů, resp. v nevypořádání se s námitkami stěžovatele. V situaci, kdy k zastavení došlo jiným způsobem než vymožením plnění, měl krajský soud přihlídnout při rozhodování o odměně exekutora k okolnostem věci a k fázi zastavení exekuce, a v tomto ohledu zkoumat rozsah a náročnost činnosti, kterou soudní exekutor reálně provedl. Podle Ústavního soudu se krajský soud s ohledem na okolnosti věci měl zabývat splněním podmínek pro moderaci exekutorovy odměny bez ohledu na to, zda se stěžovatel tohoto postupu v odvolání domáhal či nikoliv.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Vzhledem k uvedenému Ústavní soud stížnosti v této části vyhověl a zrušil I. výrok usnesení krajského soudu pro jeho rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny. S ohledem na akcesorickou povahu výroků o nákladech řízení přistoupil i k jejich zrušení. Ve zbývajícím rozsahu ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Veronika Křestánová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Evropský soud pro lidská práva

Kárné potrestání lékaře za nepravdivé výroky o účinnosti očkování

Bielau proti Rakousku, č. 20007/22, rozsudek ze dne 27. srpna 2024

[Text rozhodnutí / Právní shrnutí](#)

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že nedošlo k porušení článku 10 Úmluvy v otázce svobody projevu lékaře. Ten na svých webových stránkách, v souvislosti se svou lékařskou praxí, učinil vědecky neobhajitelná tvrzení mimo jiné o obecné neúčinnosti očkování, za což mu lékařská komora uložila finanční disciplinární sankci.

Skutkové okolnosti

Stěžovatel je rakouský praktický lékař, propagátor homeopatie. Provozuje webové stránky o holistické medicíně. Na nich uveřejnil články, v nichž zpochybnil existenci patogenních virů a účinnost vakcín, a kde tvrdil, že příroda nezná nemoci nebo že očkování nikdy proti nemocem nechránilo. Prohlásil také, že díky očkování nevymizela jediná nemoc.

Disciplinární komise lékařské komory tvrzení označila jako vědecky nepodložená a disciplinárně stěžovatele potrestala za porušení profesních povinností a poškození pověsti lékařského stavu. Uložila mu pokutu 2 000 eur s podmíněným odkladem na zkušební dobu jednoho roku a 1 500 eur za náklady řízení.

Stěžovatel se obrátil na vnitrostátní soudy. Tvrdil, že jeho výroky na webu měly provokativní charakter a byly vyjádřením názoru. Zemský soud mu nevyhověl. Odkázal na vědecké důkazy a odborné názory, podle kterých jeho tvrzení nejsou v souladu se současným stavem poznání medicínské vědy. Dodal, že prohlášení o neúčinnosti očkování mohla poškodit pověst lékařského stavu a porušila profesní povinnosti stěžovatele.

Ústavní soud stížnost odmítl, stejně jako Nejvyšší správní soud. Zároveň uvedl, že zásah do svobody projevu stěžovatele je v souladu s ochranou zdraví a že cílem omezení bylo zabránit poškození důvěryhodnosti lékařské profese. Omezení neobjektivních, nepravdivých nebo lékařskou pověst poškozujících informací je v zájmu lékařů i veřejnosti, aby se při využívání lékařských služeb mohla řídit objektivními informacemi.

Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 10 Úmluvy

Stěžovatel ve své stížnosti namítal porušení svého práva na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy kvůli uložení kárné sankce za projevy na jeho webových stránkách.

a) Obecné zásady

Podle Soudu mezi praktickými lékaři a pacienty existuje zvláštní vztah důvěry, mlčenlivosti a spoléhání, že lékař využije dostupných znalostí a prostředků k zajištění zdraví pacienta. To znamená potřebu zachovat solidaritu mezi členy profese. Soud však dříve shledal, že striktní výklad vnitrostátního práva disciplinárními orgány, který by zakazoval jakékoli kritické projevy v lékařské profesi, není v souladu s právem na svobodu projevu. Takový přístup by mohl odradit lékaře od toho, aby poskytovali objektivní pohled na zdravotní stav a léčbu, což by v konečném důsledku mohlo ohrozit ochranu zdraví a života pacientů (*Frankowicz proti Polsku*, č. 53025/99, rozsudek ze dne 16. prosince 2008, § 49 a 51).

U méně kategoričtých výrazů a pouze s náznakem, že konzumace potravin z mikrovlnné trouby by mohla být škodlivá, Soud shledal, že omezení svobody projevu nebylo nezbytné. Jednalo se však o akademický článek s omezeným okruhem odborných čtenářů, tudíž i dopadem. Podle Soudu nezáleželo na tom, že šlo o názor menšinový. V oblasti, v níž pravděpodobně neexistuje shoda, by bylo nerozumné omezovat svobodu projevu pouze na obecně přijímané myšlenky (*Hertel proti Švýcarsku*, č. 25181/94, rozsudek ze dne 25. srpna 1998, § 31, 42 a 47–51). Oproti tomu ve věci *Palusinski proti Polsku* Soud potvrdil zákonnost trestního odsouzení za publikaci knihy propagující užívání drog. Kniha obsahovala instrukce k přípravě drog a propagovala jejich užívání bez upozornění na možné následky či nebezpečí pro zdraví a život lidí. Zásah proto považoval za nezbytný pro ochranu zdraví, přičemž trestní postih neshledal za nepřiměřený (č. 62414/00, rozhodnutí ze dne 3. října 2006).

Soud připomněl, že novináři i další účastníci veřejné debaty mohou informovat o věcech obecného zájmu, pokud jednají v dobré víře a poskytují přesné a důvěryhodné informace. V dané věci stěžovatel nešířil informace potvrzené současným stavem vědeckého poznání (*Vérité Santé Pratique SARL proti Francii*, č. 74766/01, rozhodnutí ze dne 1. prosince 2005).

b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

V nynější věci nebylo sporné, že došlo k zásahu do práva stěžovatele na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy. Soud souhlasil, že disciplinární sankce proti stěžovateli za výroky na jeho webu představovala zásah do jeho práva na svobodu projevu.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Soud posuzoval, zda byl zásah stanoven zákonem, sledoval legitimní cíl a byl nezbytný v demokratické společnosti.

Co se týká zákonnosti zásahu, vnitrostátní soudy se při posouzení disciplinární sankce opřely o příslušné zákony a předpisy, zejména zákon o lékařské praxi. Ustanovení byla dostatečně přesná a judikatura je vykládala ustáleným způsobem. Soud považoval za legitimní cíl ochranu zdraví. Je v zájmu veřejnosti i lékařské profese, aby se při poskytování zdravotních služeb řídily objektivními skutečnostmi.

Závěrem Soud zkoumal nezbytnost zásahu v demokratické společnosti. Hodnotil povahu a obsah výroku, spolu s jejich dopadem a cílovým publikem, i uloženou sankci. Podotknul, že obecně není zakázáno kritizovat očkování, ale vyzval k nuancovanější kritice, zvláště u výroků lékařů. Stěžovatelova negativní tvrzení byla kategorická (srov. *Hertel proti Švýcarsku*, cit. výše, § 48, který zahrnoval menšinový názor v oblasti, kde neexistovala shoda). Stěžovatel byl přitom lékař a jeho výroky zveřejněné na webu byly v rozporu s aktuálním stavem vědeckého poznání. Vzhledem k tomu, že stránka byla přístupná široké veřejnosti, mohly mít jeho výroky velký dopad.

Lékaři mají zvláštní odpovědnost při poskytování informací, zejména pokud jde o veřejné zdraví, včetně poskytnutí objektivního pohledu pacientům na jejich zdravotní stav a léčbu.

Soud zopakoval, že státy mají dle článků 2 a 8 Úmluvy pozitivní závazek přijmout vhodná opatření k ochraně života a zdraví osob. V této souvislosti může být nutné omezit svobodu projevu lékařů, pokud jejich výroky obsahují nepravdivé a kategorické, vědecky neudržitelné informace, které mohou ohrozit zdraví. Výroky stěžovatele byly v přímém rozporu s informacemi Světové zdravotnické organizace (WHO). U skutkových tvrzení může být vyžadován důkaz pravdy (srov. *Lingens proti Rakousku*, č. 9815/82, rozsudek ze dne 8. července 1986, § 46). Kárný trest, vzhledem k nízké výši pokuty a neuložení trestní sankce, nadto nebyl zjevně nepřiměřený.

Soud uzavřel, že vnitrostátní soudy poskytly relevantní a dostatečné důvody pro dosažení spravedlivé rovnováhy mezi protichůdnými zájmy ochrany zdraví veřejnosti a svobodou projevu lékaře. Nedošlo proto k porušení článku 10 Úmluvy.

Dotčená ustanovení

[Evropská úmluva o lidských právech](#)

Článek 10: Svoboda projevu

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. (...)

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám,

podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Nejvyšší soud Kanady

Omezená imunita státu z odpovědnosti za škodu za přijetí protiústavní legislativy

Canada (Attorney General) v. Power, č. 2024 SCC 26, rozsudek ze dne 19. července 2024

[Text rozhodnutí / Právní shrnutí](#)

Nejvyšší soud potvrdil, že po státu lze v omezených případech požadovat náhradu škody za přijetí protiústavní legislativy.

Okolnosti případu

V roce 1996 byl Joseph Power uznán vinným ze spáchání dvou závažných trestných činů. Po odpykání svého trestu v roce 2013 požádal o odstranění záznamu v trestním rejstříku. Jeho žádost byla zamítnuta. V době jeho odsouzení mohly osoby odsouzené za závažné trestné činy požádat o odstranění záznamu pět let po propuštění z výkonu trestu. Přechodná ustanovení právní úpravy přijatá parlamentem v letech 2010 a 2012 však učinila pana Powera trvale nezpůsobilým pro odstranění záznamu. Přechodná ustanovení soudy v jiných řízeních prohlásily za protiústavní, neboť shledaly, že neodůvodněně porušují čl. 11 písm. h) a i) kanadské [Listiny základních práv a svobod](#), protože zpětně zvyšují trest pachatele.

Joseph Power podal žalobu, kterou se mimo jiné domáhal po státu náhrady škody podle čl. 24 odst. 1 Listiny za porušení svých práv způsobené přijetím přechodných ustanovení. V reakci na žalobu podal stát návrh na zahájení řízení o právní otázce k Soudu královské lavice (Court of Queen's Bench of New Brunswick), přičemž soudy položil dvě otázky: 1) Může být Koruna jako výkonná moc odpovědná za škodu způsobenou vládními úředníky a ministry, kteří připravili a vypracovali návrh zákona, který byl později přijat parlamentem a následně prohlášen soudem za neplatný podle čl. 52 odst. 1 ústavního zákona z roku 1982 (Constitution Act, 1982)? 2) Může být Koruna jako orgán výkonné moci odpovědná za škodu způsobenou tím, že parlament přijal návrh zákona, který byl později soudem prohlášen za neplatný podle čl. 52 odst. 1 ústavního zákona z roku 1982? Soud na obě otázky odpověděl „ano“. Shledal, že vláda má nárok pouze na omezenou imunitu vůči náhradě škody podle Listiny za přijetí protiústavního právního předpisu. Odvolací soud (The Court of Appeal of New Brunswick) odvolání státu zamítl, neboť i dle jeho názoru vláda nepožívá absolutní imunity při výkonu svých zákonodárných pravomocí. Generální prokurátor Kanady následně podal kasační opravný prostředek k Nejvyššímu soudu.

Z odůvodnění rozhodnutí

Nejvyšší soud v daném případě posuzoval otázku, zda může být náhrada škody vůbec přiměřeným a spravedlivým prostředkem nápravy podle čl. 24 odst. 1

Listiny v souvislosti s přijetím právních předpisů, které byly později prohlášeny za protiústavní. Stát tvrdil, že požívá absolutní imunitu vůči náhradě škody podle citovaného článku za přijetí protiústavních právních předpisů. Namítal, že nemůže být činěn odpovědným za nic, co bylo učiněno při výkonu zákonodárné moci.

Nejvyšší soud konstatoval, že na státem položené dvě otázky je třeba odpovědět kladně. Stát nemá nárok na absolutní imunitu vůči odpovědnosti za škodu, pokud přijme protiústavní právní úpravu, která porušuje práva podle Listiny. Naopak, jak Nejvyšší soud rozhodl ve věci [Mackin v. New Brunswick](#), stát může být odpovědný za škodu podle Listiny, pokud je právní předpis zjevně protiústavní nebo byl přijat ve zlém víře či zneužitím pravomoci. Absolutní imunita nedokáže řádně sladit ústavní zásady, které chrání legislativní autonomii, jako je parlamentní suverenita a parlamentní výsada, a zásady, které vyžadují, aby vláda nesla odpovědnost za porušení práv vyplývajících z Listiny, jako je ústavnost a právní stát. Každá z těchto zásad představuje podstatnou součást kanadského ústavního práva a všechny musí být respektovány, aby bylo dosaženo náležité dělby moci. Absolutní imunita, která chrání vládu před odpovědností i za těch nejzávažnějších okolností, by podkopala zásady, které vyžadují odpovědnost vlády.

Článek 32 odst. 1 a čl. 24 Listiny spolu s čl. 52 odst. 1 ústavního zákona z roku 1982 zakotvují úlohu soudu při vyvozování odpovědnosti vlády za porušení Listiny. Prohlášení neplatnosti podle čl. 52 odst. 1, které je prvním a nejdůležitějším opravným prostředkem při řešení protiústavních právních předpisů, umožňuje soudům chránit práva podle Listiny a zároveň respektovat odlišnou úlohu zákonodárce v kanadském ústavním pořádku. Článek 24 odst. 1 poskytuje osobní prostředek nápravy v tom smyslu, že je specifický pro porušení práv navrhovatele; jedná se o jedinečný veřejnoprávní prostředek nápravy vůči státu, který by neměl být připodobňován k zásadám soukromoprávních prostředků nápravy.

Přiznání náhrady škody jako prostředku nápravy podle čl. 24 odst. 1 proti státu za překročení jeho zákonných pravomocí je dlouhodobě uznáváno jako důležitý požadavek právního státu. Ve věci [Vancouver \(City\) v. Ward](#) Nejvyšší soud stanovil čtyřstupňový test pro určení, zda je náhrada škody přiměřeným a spravedlivým prostředkem nápravy: 1) zda bylo porušeno právo podle Listiny; 2) zda by náhrada škody splnila jednu nebo více

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

souvisejících funkcí odškodnění, ochrany práva nebo odrazení od budoucích porušení; 3) zda stát prokázal, že protichůdné faktory (countervailing factors) překonávají funkční hlediska podporující přiznání náhrady škody a činí náhradu škody nepřiměřenou nebo nespravedlivou; a 4) přiměřená výše náhrady škody.

Ačkoli existuje obecná domněnka proti kombinování prostředků nápravy podle čl. 24 odst. 1 a čl. 52 odst. 1, neexistuje žádné kategorické omezení. Existence alternativního prostředku nápravy je v rámci Wardova testu protíváhou. Za předpokladu, že přiznání náhrady škody podle Listiny není duplicitní, musí zůstat možnost kombinovat prohlášení (declarations) a náhradu škody (damages) v situacích, kdy by prohlášení neuspokojilo funkční potřebu odškodnění, ochrany nebo významného odrazení od budoucích porušení. Zatímco obavy o řádnou správu věcí veřejných mohou zmařit přiznání náhrady škody, pouhý předpoklad, že náhrada škody bude mít na vládu odrazující účinek, nestačí k překonání funkčního nároku žadatele na náhradu škody podle Listiny stanoveného v prvním a druhém kroku Wardova testu. Náhrada škody může podporovat řádnou správu věcí veřejných tím, že podporuje dodržování ústavy a odrazuje od porušování Listiny.

Nejvyšší soud uvedl, že omezená imunita státu za přijetí právních předpisů, které byly následně prohlášeny za protiústavní, je v souladu s ústavními zásadami, na nichž je založena jak legislativní autonomie, tak odpovědnost.

Omezená imunita je v souladu se zásadou parlamentní suverenity a dělbou moci. Soudy mohou při uplatňování omezené hranice imunity respektovat parlamentní výsady. Absolutní imunita není v souladu se zásadami uznávanými v judikatuře týkajícími se ústavních prostředků nápravy. Ponechává málo prostoru pro zásady, které jsou základem legislativní odpovědnosti – včetně širokého a účelového přístupu k právům a ustanovením Listiny upravujícím nápravná opatření, jakož i konstitucionalismu a právnímu státu. Absolutní imunita by chránila vládu před jakýmkoliv nároky na náhradu škody za jakoukoliv protiústavní legislativu, bez ohledu na to, jak závažná by byla, a umožnila by, aby v analýze dominoval úzký soubor ústavních zájmů.

Vysoká laťka pro imunitu nastavená Nejvyšším soudem ve věci Mackin, nevedla ani k ochromení řádné správy věcí veřejných, ani k záplavě žalob na stát o náhradu škody. Ačkoli se Nejvyšší soud může odchýlit od precedentu, neexistují žádné závažné důvody pro zrušení rozsudku Mackin. Práh kvalifikované imunity podle Mackina se posuzuje ve třetím kroku Wardova testu a lze jej přeformulovat takto: Ochrana řádné správy věcí veřejných bude mít přednost, pokud zákon nebyl zjevně protiústavní, ve zlém víře nebo nešlo o zneužití pravomoci. Pokud není tento práh splněn, rovnováha ústavních zásad se vychýlí ve prospěch státní imunity. V takových případech ústavní imperativ, že vládě musí být poskytnuta autonomie k efektivnímu vládnutí, zmaří nárok na náhradu škody.

Nejvyšší soud kasační opravný prostředek zamítl.

Dotčená ustanovení

Kanadská Listina základních práv a svobod Vymáhání zaručených práv a svobod

Čl. 24 (1) Každý, jehož práva nebo svobody zaručené touto Listinou byly porušeny nebo popřeny, se může obrátit na příslušný soud, aby zjednal nápravu, kterou soud považuje za přiměřenou a spravedlivou okolnostem.

Ústavní zákon z roku 1982

Přednost Ústavy Kanady

Čl. 52 (1) Ústava Kanady je nejvyšším zákonem Kanady a jakýkoli zákon, který je v rozporu s ustanoveními Ústavy, je v rozsahu tohoto rozporu neplatný nebo neúčinný.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Spolkový ústavní soud

Zpracování a uchovávání osobních dat v policejní informační síti částečně protiústavní

Nález sp. zn. 1 BvR 1160/19 ze dne 1. října 2024

[Text rozhodnutí / Tisková zpráva](#)

První senát Spolkového ústavního soudu dospěl k závěru, že ustanovení § 18 odst. 1 bod 2 ve spojení s ustanovením § 18 odst. 2 bod 1 zákona o Spolkovém kriminálním úřadu ([Bundeskriminalamtgesetz](#), dále jen „BKAG“) jsou neslučitelná se základním právem na informační sebeurčení podle čl. 2 odst. 1 ve spojení s čl. 1 odst. 1 Základního zákona ([Grundgesetz](#), dále jen „GG“), když tato ustanovení ve spojení s § 13 odst. 3 a § 29 BKAG opravňují Spolkový kriminální úřad k ukládání osobních údajů v policejní informační síti (*polizeilicher Informationsverbund*). Spolkový ústavní soud dále rozhodl, že ustanovení upravující získávání dat za použití zvláštních prostředků (§ 45 odst. 1 věta první bod 4 BKAG) je rovněž neslučitelné s tímto základním právem.

Okolnosti případu

Stěžovatelé, mezi nimiž jsou advokáti a advokátky, politický aktivista a členové organizované scény fotbalových fanoušků, napadají oprávnění Spolkového kriminálního úřadu provádět skryté sledování osob, které samy nejsou podezřelé z teroristické činnosti, ale jsou spojeny s osobou odpovědnou za nebezpečí (tzv. kontaktní osoby), pro účely boje proti terorismu za použití zvláštních prostředků (§ 45 odst. 1 věta první bod 4 BKAG). Stěžovatelé rovněž napadají ustanovení týkající se dalšího zpracování dříve shromážděných osobních údajů v informačním systému Spolkového kriminálního úřadu (§ 16 odst. 1 ve spojení s § 12 odst. 1 větou první BKAG) a v policejní informační síti (§ 18 odst. 1 bod 2 a § 18 odst. 2 bod 1 BKAG). Policejní informační síť je společnou datovou platformou spolkových a zemských policejních orgánů pro účely sdílení dat.

Z odůvodnění rozhodnutí

Spolkový ústavní soud uvedl, že napadená ustanovení § 18 odst. 1 bod 2 a § 18 odst. 2 bod 1 BKAG postrádají přiměřenou hranici pro uchovávání údajů (*angemessene Speicherschwelle*) a dostatečná pravidla pro délku jejich uchovávání, pokud ve spojení s § 13 odst. 3 a § 29 BKAG umožňují uchovávání osobních dat v policejní informační síti. Prahová hodnota pro zásah stanovená v § 45 odst. 1 větě první bod 4 BKAG nesplňuje požadavky přiměřenosti v užším smyslu. Naproti tomu ustanovení § 16 odst. 1 ve spojení s § 12 odst. 1 větou první BKAG, které upravuje oprávnění Spolkového kriminálního úřadu k dalšímu internímu zpracování osobních dat v jeho vlastním informačním systému, ústavním požadavkům vyhovuje, posuzuje-li se společně se zákonnými požadavky na výmaz těchto dat.

Spolkový ústavní soud dále rozhodl, že dotčená ustanovení zákona o Spolkovém kriminálním úřadu budou za určitých podmínek platit až do doby, než zákonodárce přijme novou právní úpravu, nebo nejpozději do 31. 7. 2025. Ve zbývajících částech byla ústavní stížnost neúspěšná.

Dotčená ustanovení

[Základní zákon \(GG\)](#)

Čl. 1 odst. 1

Důstojnost člověka je nedotknutelná. Respektovat a chránit ji je povinností veškeré státní moci.

Čl. 2 odst. 1

Každý má právo na svobodný rozvoj své osobnosti, pokud neporušuje práva druhých a nejedná-li proti ústavnímu pořádku nebo mravnosti.

ICL Journal

Vienna Journal on International Constitutional Law
2024, Vol. 18, Iss. 3

Shui, Bing

Chinese Constitutional Performance Unveiled: Text Mining Insights in Civil Litigations (str. 429-456)

Působení čínské ústavy odhaleno: Poznatky z textového průzkumu v občanskoprávních sporech
(Čína; čínské ústavní právo; ústavní normy; občanskoprávní řízení; lidská práva; aplikace práva; ústavní výklad; autoritativní systémy; soudní rozhodnutí; soukromé právo)

International Journal of Constitutional Law

Vol. 22, N. 2, April 2024

Dahlberg, Maija

Kantola, Anu

Tensions in Finland's ex ante constitutional review: The interplay of politics, law, and media (str. 376-399)

Napětí v ex ante ústavním přezkumu ve Finsku: Prolínání politiky, práva a médií
(Finsko; finské právo; finské ústavní právo; ústavní přezkum; ústavní právo; ústavní výklad; politika a soudy; právo a politika; lidská práva; mediální právo; mediální trh)

Netherlands Quarterly of Human Rights

Vol. 42, No. 3, September 2024

Morochovič, Tomáš

„Change here for...“: Understanding progress in business and human rights through legal entanglement (str. 233-252)

„Změňte zde na...“: Pochopení pokroku v oblasti podnikání a lidských práv prostřednictvím právního propletence
(podnikání; lidská práva; mezinárodní lidská práva; transformace společnosti; mezinárodní právo; soft-law; Organizace spojených národů; Rada OSN pro lidská práva)

Yattouti, Naoual El

Religious dress in the healthcare setting: Unpacking legal arguments and balancing individual rights (str. 253-275)

Náboženský oděv ve zdravotnickém zařízení: Právní argumenty a vyvažování individuálních práv
(Evropský soud pro lidská práva; Soudní dvůr Evropské unie; judikatura ESLP; Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod; náboženská tolerance; diskriminace v zaměstnání; náboženská neutralita státu; zdravotnictví; zdravotní služby)

Pappa, Foto

Sounding the alarm for digital agriculture: Examining risks to the human rights to science and food (str. 276-296)

Poplach pro digitální zemědělství: Zkoumání rizik pro lidská práva na vědu a potraviny
(lidská práva; zemědělství; digitalizace; digitální globalizace; informační technologie; digitální práva; technologie; Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech; věda a výzkum; vědecké poznání; vědecký výzkum; pokrok; ochrana hospodářské soutěže; životní prostředí)

Common Market Law Review

Vol. 61, N. 5, October 2024

Szydło, Marek

How should the EU protect personal data without undermining the essential functions of Member States and their constitutional principles? Österreichische Datenschutzbehörde v. WK (str. 1367-1388)

Jak by měla EU chránit osobní údaje, aniž by narušila základní funkce členských států a jejich ústavní zásady? Österreichische Datenschutzbehörde v. WK

(ochrana osobních údajů; osobní údaje; Soudní dvůr Evropské unie; judikatura ESD; dělba moci; parlament; sekundární právo EU; právo Evropské unie; vztah komunitárního a národního práva; Rakousko)

Public Law

October 2024

Thomson, Stephen

Into the Quagmire: Social Media as Regulators and the Limits of Judicial Review (str. 695-718)

Do svízelné situace: Sociální média jako regulátoři a limity soudního přezkumu

(sociální média; veřejná diskuse; soudní přezkum; právo na svobodu projevu; právní odpovědnost; mediální trh)

Human Rights Quarterly

Vol. 46, N. 4, November 2024

Heinze, Eric

Identitarian Hatreds and Disloyalty Propaganda: Revisiting the Eurocentrism of Human Rights (str. 616-638)

Identitární nenávist a neloajální propaganda: Přehodnocení eurocentrismu v oblasti lidských práv

(lidská práva; svoboda projevu; nenávistné projevy; projevy nenávisti; nenávistný projev; národní identita; propaganda; socialismus; studená válka; evropeizace; evropská integrace; Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace)

Odinkalu, Chidi Anselm

The Right to Be Human: Rest and Leisure in International Human Rights Law (str. 639-670)

Právo být člověkem: Odpočinek a volný čas v mezinárodním právu lidských práv

(právo na soukromí; pracovní doba; pracovní podmínky; Mezinárodní pakt o občanských a politických právech; politická a občanská práva; ekonomická práva)

Smyth, Rebecca

Abortion Exceptionalism in International Human Rights Law (str. 671-711)

Interrupční exceptionalismus v mezinárodní lidskoprávní problematice

(potraty; umělé přerušování těhotenství; lidská práva; Organizace spojených národů; práva žen; Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen; Meziamerický soud pro lidská práva; Evropský soud pro lidská práva; judikatura ESLP; mezinárodní právo veřejné)

International and Comparative Law Review

2023, Vol. 23, No. 1

Ntahiraja, Bernard

The ICC's investigation into the situation in Ukraine on the basis of referrals by third states parties to the Rome Statute: A commentary (str. 11-26)

Vyšetřování situace na Ukrajině Mezinárodním trestním soudem na základě podání třetích států, které jsou stranami Římského statutu: Komentář

(Mezinárodní trestní soud; mezinárodní trestní právo; Římský statut Mezinárodního trestního tribunálu; ozbrojený konflikt; agrese; válečné zločiny; válka na Ukrajině; Ukrajina; Ruská federace; mezinárodní právo; mezinárodní právo veřejné)

Honusková, Věra

European Response to the Mass Influx of People Caused by the Russian Invasion of Ukraine: Testing the Limits of International Refugee Law (str. 53-71)

Evropská reakce na masový příliv obyvatelstva způsobený ruskou invazí na Ukrajinu: Testování hranic mezinárodního uprchlického práva

(válka na Ukrajině; uprchlíci; uprchlické právo; migrace; migrační krize; Úmluva o právním postavení uprchlíků; non-refoulement; evropské právo; právo EU)

Jamali, Ayyoub

Kozlová, Alena

Whelan, Kelly Ann

Faix, Martin

Game Over for Russian Athletes? Human Rights Aspects of Measures Adopted by International Sports Organisations as a Response to the Russian Aggression against Ukraine (str. 182-209)

Konec hry pro ruské sportovce? Lidskoprávní aspekty opatření přijatých mezinárodními sportovními organizacemi v reakci na ruskou agresi proti Ukrajině

(válka na Ukrajině; Ruská federace; sportovní právo; fotbal; diskriminace; zákaz diskriminace; rovné zacházení; princip proporcionality; test proporcionality; arbitráž; arbitrážní řízení; mezinárodní rozhodčí řízení; právní subjektivita; veřejnoprávní subjektivita; sankce)

2023, Vol 23, No. 2

Spáčil, Jakub

Countermeasures against Cyber Operations: Moving Forward? (str. 86-110)

Opatření proti kybernetickým operacím: Jak dál?

(kybernetická bezpečnost; kybernetická kriminalita; kybernetické právo; kybernetické útoky; odpovědnost státu; mezinárodní právo; mezinárodní závazky; užití síly; proporcionalita práva; ochrana lidských práv)

Svaček, Ondřej

Crime of Aggression before Domestic Courts: Some Contemporary Challenges (str. 111-128)

Zločin agrese před domácími soudy: Některé současné výzvy

(válečný konflikt; mezinárodní právo; mezinárodní trestní právo; imunita představitelů státu; Mezinárodní trestní soud; jurisdikční norma; trestní stíhání)

Sotoudehfar, Saba

Sarkin, Jeremy Julian

Drones on the Frontline: Charting the Use of Drones in the Russo-Ukrainian Conflict and How Their Use May Be Violating International Humanitarian Law (str. 129-169)

Drony na frontové linii: Mapování využití dronů v rusko-ukrajinském konfliktu a jejich možná porušení mezinárodního humanitárního práva

(válka na Ukrajině; válečný konflikt; mezinárodní právo; mezinárodní trestní právo; mezinárodní humanitární právo; princip proporcionality)

Fedorova, Alla

Hamulák, Ondřej

Social Rights of Internally Displaced Persons in Ukraine: New Challenges in the Context of Russian Full-Scale Military Aggression (str. 170-188)

Sociální práva vysídlených osob na Ukrajině: Nové výzvy v kontextu rozsáhlé ruské vojenské agrese

(válka na Ukrajině; Ruská federace; válečný konflikt; mezinárodní právo; mezinárodní trestní právo; mezinárodní humanitární právo; sociální práva; migrační krize; trestní stíhání)

Michalska-Guzik, Magdalena

The Right to a Fair Trial and the Administration of Justice in the Polish Judiciary System during the COVID-19 Pandemic (str. 205-222)

Právo na spravedlivý proces a výkon spravedlnosti v polském soudním systému během pandemie COVID-19

(právo na spravedlivý proces; Polsko; polské právo; polské soudnictví; omezení základních práv; digitální práva; procesní právo; polské ústavní právo; krizové řízení; proporcionalita práva; omezení práva)

PANSTWO I PRAWO

10/2024

Kmiecik, Zbigniew

Regres czy przejściowy kryzys państwa prawnego?

Is There a Regression or a Temporary Crisis of the Rule of Law? (str. 5-24)

Dochází k regresi nebo dočasné krizi právního státu?

(právní stát; demokratický právní stát; demokracie; stát a právo; populismus; krize ve společnosti; systémy; militantní demokracie; ústavní soudnictví; Polsko; Maďarsko; Německo)

Rojszczak, Marcin

Odpowiedzialność za mowę oczywiście bezprawną w mediach społecznościowych w aktualnym orzecznictwie europejskim

Liability for Clearly Unlawful Speech on Social Media in Current European Case Law (str. 42-74)

Odpovědnost za zjevně protiprávní projevy na sociálních sítích v současné evropské judikatuře

(Evropský soud pro lidská práva; judikatura ESLP; svoboda projevu; nenávistné projevy; projevy nenávisti; nenávistný projev; urážka na cti; odpovědnost; Facebook; sociální sítě; internet)

Juristen Zeitung

21, 1. November 2024

Tiehm, Thomas

Massenverfahren und kein Ende? (str. 945-955)

Hromadné soudní řízení bez konce?

(hromadné řízení; německé občanské právo; civilní právo; civilní proces; přetíženost soudů; rozhodovací činnost soudu; Spolkový soud; výkon spravedlnosti; rovnost účastníků řízení; soudní hierarchie; německé právo)

Slogsnat, Florian

Ein Recht auf Rechtskraft (str. 956-965)

Právo na právní moc

(právní moc rozhodnutí; ústavní soudnictví; zahájení řízení; trestní právo; materiální pravda; procesně právní vztahy; základní práva; německé ústavní právo; procesní právo; judikatura ústavních soudů; Spolkový ústavní soud; analýza)

Neue Juristische Wochenschrift

47/2024, 14. November 2024

Rentsch, Bettina

Valentiner, Dana-Sophia

Das neue Selbstbestimmungsgesetz – eine Bestandsaufnahme (str. 3407-3412)

Nový zákon o pohlavním sebeurčení – inventura

(pohlaví; německé právo; sebeurčení; transsexuálové; rodiče a děti; matriky)

48/2024, 21. November 2024

EuGH 04.10.24 – C-4/23

Anerkennung von Geschlechts- und Namensänderung in anderen Mitgliedstaaten (str. 3501-3506)

Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 4. 10. 2024, č. C-4/23

Uznávání změn pohlaví a jmen v jiných členských státech

(změna pohlaví; pohlaví; změna příjmení; Soudní dvůr Evropské Unie; řízení o předběžné otázce; Smlouva o fungování Evropské unie; Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod; Charta základních práv EU; interpretace; členské státy EU; identita; svoboda pohybu; volný pohyb osob; Evropská unie; identifikace osob; matriky; uznání rozhodnutí)

Newsletter Menschenrechte

5/2024

Kneihs, Benjamin

Grundrechte und ziviler Ungehorsam (str. 369-378)

Základní práva a občanská neposlušnost

(základní práva; občanská neposlušnost; shromažďovací právo; svoboda shromažďování; svoboda projevu; základní zákon; Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod; Charta základních práv EU; Spolkový ústavní soud; omezení základních práv; Rakousko; správní trestání; zásada rovnosti)

Bulletin analytického odboru Ústavního soudu

12/2024

Připravili (v abecedním pořadí):

Petra Fousková, Tereza Franková, Petra Havlíková, Robert Jakubíček, Lucie Matoušová, Tereza Ordeltová, Viktória A. Sutórisová, Šimon Svoboda, Martin Szabó, Jan Zahradníček

Editace: Monika Hanych, Tereza Franková

Grafika: Jan Zahradníček

Fotografie interiéru Ústavního soudu na titulní a poslední straně: © Jiřina Rittichová